ſunt, & quæ nonnunquam pluribus ornatibus corpus ſuum inſtruunt, quam altaria ipſa decorentur? Cur prodire volunt adeo ſuperbe exornatæ coram Jeſu Chriſto, qui pedibus conculcavit univerſum ſæculi faſtum, & qui ridiculam hanc humani ſpiritus vanitatem damnavit? Eorum conſilia non aſſequor, ſed agendi ratio adeo adfectata, & mundana locum mihi tribuit credendi, ab illis iſtic Deum minime quæri; nonne enim præſtaret illas in domibus ſuis permanere, quam luxum, vanitatem, nugaſque amatorias in hos auguſtos inferre locos, quo non niſi humilitatis, reverentiæ, ac timoris ſenſus eſſent afferendi? Si S. Chryſoſtomi ævo extitiſſent, hic illas in ipſo eccleſiæ veſtibulo remoratus fuiſſet, dixiſſetque illis: *Quo ſaltatura pergis?* Quo hoc corporis habitu, atque ornatu contendis? ad choreas ne, an ad eccleſiam? Nunquid eo in ſtatu es, ubi Deum crucifixum valeas adorare? Quænam conformitas eſt inter ornatus tuos, & crucem illius; inter luxum tuum, & ejuſdem nuditatem, inter mollitiem tuam, & ejus dolores? *Idem.*

Ex univerſo terrarum orbe, quem Deus in noſtros condidit uſus, exiguum ſane locum ſibi inhabitandum reſervavit. Mare nobis propter mercaturam reliquit, terram pro incolatu, urbes pro ſocietate, agros pro meſſibus; ſibique exiguum retinuit ſpatium, quod nomini ſuo conſecravit, gloriæque ſuæ dedicavit. Hunc tamen illi invidemus, eumque polluimus, ut inde egrediatur. Non ſatis eſt nobis maria avaritia noſtra replere, terram impudicitia, urbes luxu, & agros injuſtitia, ſed hæc omnia peccata ſimul in illius domo committimus: *Replentes terram iniquitate converſi ſunt ad irritandum me*, Ezech. 8. *Idem.*

Cogitur quodammodo Deus templa deſerere propter profanationes quæ ibi committuntur.

Nihil intentatum, & inauſum relinquitur, per Ezechielem Dominus ait, *ut procul recedam a ſanctuario meo*. Quomodo enim Deus permanere poteſt in loco omni ratione polluto? quomodo ſperare potes futurum, ut ille ibi ſuos theſauros aperiat, ibique ſuas gratias effundat? Ne mireris, ſi erga tot mortales ille ſupernaturales operationes ſuas non amplius oſtendit: quippe eum coegerunt profanationibus ſuis, ut inde recederet: *ut procul recedam a ſanctuario meo*, Ezech. 8. O Salvator! quo impoſterum tete recipere poteris, ut contra noſtras perſecutiones te ipſum tuearis? In principum aulis, in agris, in urbibus offenderis; ſi quis in mundo locus eſt, ubi in tuto eſſe poſſes, hic proculdubio domus tua eſt. Rex cœli quot afficeris injuriis in terra! quot contumeliis eo ipſo coinquinaris in loco, qui deſtinatus eſt, ut tibi honor adhibeatur! Quid iniquius, & inſolentius, quam te ipſum in ædibus tuis, tuæque gloriæ ſede laceſſere? Aliquid ne par in mundo invenitur? vos autem ita impotentes eſtis, ut Deum in templo, & ad aras uſque lædatis? Huc ingredi, & ad Tabernaculum accedere ob id unum videmini, ut propius Deum vulneretis, utque vulnera veſtra magis certa ſint, inevitabilia, contumelioſa. Quæ unquam gravior fingi iniquitas poteſt, quam quod templum aliis omnibus perfugium ſit, præterquam Domino ſuo? quod ſicarii, atque latrones in templo perfugium requirant, & hic nos Deum noſtrum perſequamur? *Idem.*

Ezechieli dixit olim Deus: *Oſtende domui Iſrael templum, & confundantur*. Ezech. 43. Simili ratione ſufficeret Chriſtianis, ut rubore ſuffunderentur, illis oſtendere, quin ullum adderetur verbum, templum illud, quod toties profanarunt, atque hanc aram, quam toties polluerunt. Contumeliæ, quæ hodie in templo inferuntur Deo, adeo communes ſunt, ut auſim dicere, paucos fidelium hac culpa vacare. Apoſtolus I. ad Cor. 11. inquit, eum, qui indigne recipit corpus Domini, miſerum eſſe, quod illud a communibus eſcis nequaquam diſtinguit: *Non dijudicans corpus Domini*. Sed mitius ne loqui poſſum de miſeris Chriſtianis eum profanantibus locum, ubi hoc adorabile corpus reſidet, quam ſi dicam, præſentiam illius ab ipſis non dijudicari? Quippe hoccine eſt dijudicare Jeſu Chriſti in templis noſtris præſentiam ibi de rebus omnibus loqui tanquam domi ſuæ, ibique de omnibus agere negotiis velut in foro? Hoccine eſt ſecernere ſanctum hunc locum a pollutiſſimo quopiam, ibi tanquam in choreis, atque theatris nugis amatoriis vacare? *Non dijudicans templum Domini. Fromentieres tomo 2. Quadrageſimæ.*

S. Chryſoſtomi ſenſa de reverentia templis debita.

Quomodonam ſedare poterimus iram Dei, quoniam temporibus ad id maxime idoneis, locisque aptis, dum ſperamus fore, ut Deum precibus deliniamus, aliquos video, qui habitum pietatis, ad quem ſe compoſuere, faſtidientes importuna in ſermonibus ſuis ſolatia perquirunt, qui in cachinnis ſuis inſanientes publicis precibus obſtrepunt, & neque ſe tunc continent, (audaciam non ferendam!) cum ſacerdos ſacris operatur. An neſcitis vos tunc eſſe in medio Angelorum? vos cum illis Deo gratiarum actiones offerre, & nihilominus indecoro corporis habitu colloquendo, ac ridendo teritis tempus? Profecto miraculum non eſſet, ſi fulmen non in veſtrum dumtaxat, ſed in noſtrum quoque caput irrueret; hæc enim ſcelera ſunt tali digna ſupplicio. *Ex Homil. 24. S. Chryſoſtomi in Acta Apoſtolorum.*

Hæretici ſæpe furorem ſuum in templa noſtra exonerarunt.

Hæretici, omneſque eccleſiæ inimici in templa ſævire, neque rabiem ſuam explere potuerunt, niſi glorioſa hæc evertentes monumenta. Gallia, quam prope fuit, ut eamdem ſortem ſubires? Ullane ex provinciis noſtris eſt, quæ non plures adhuc ſanctas haſce murorum ruinas intuita, quorum altitudo inter ſqualorem, & confuſionem aliquid adhuc veneratione dignum retinet? Ex hiſce ruderibus conjicitur, quodnam periculum fides noſtra ſubiiſſet, niſi urbes aliquot infernalis aciei furorem cohibuiſſent; niſi majores noſtri ſanguine ſuo aras protexiſſent, quis affirmare poteſt, nos quoque vehementi eo torrente fuiſſe abripiendos? Ubinam ſacram nacti eſſemus menſam, ubi panem vitæ comederemus? ubi Agnum hunc ſine macula immolaſſemus? ubi hauſiſſemus gratias de uberrimis fontibus Sacramentorum? Templa igitur non ſunt tantum loci deſtinati, ubi religionem noſtram probemus; ſed religionis ipſius ferme ſunt baſis, & fundamentum. Cum de illis colendis, tuendis, ſervandiſque agitur, Deus ipſe colitur, protegitur, atque ſervatur. *Ex manuſcripto ſermone P. Stephani Chamillard.*

Templum locus eſt orationi deſtinatus.

Templum domus eſt orationis: *Domus mea domus orationis*; ideoque ibi peculiariter præeſt Spiritus ſanctus, quandoquidem ſine illo orare non poſſumus: *poſtulat pro nobis gemitibus inenarabilibus*, ad Rom. 8. Neque ideo putes nullibi præterquam in templo orari vel poſſe, vel oportere. David ſibi templum in deſerto, Manaſſes in carcere, Elias in monte, Daniel in leonum lacu, tres pueri in fornace conſtituerunt: verum enim vero templum locus eſt orationi deſtinatus, & Spiritus ſanctus ibi particularem efficit applicationem meritorum ſanguinis Jeſu Chriſti, qui ibi adhuc effunditur. Sed heu! In templum afferuntur animi affectiones Spiritui ſancto prorſus oppoſitæ. Illuc cum ſpiritu vanitatis, ambitionis, avaritiæ, calliditatis, & ſæpe etiam impudicitiæ mortales ingrediuntur, qui quidem ſpiritus cum omnino ſunt Spiritui ſancto contrarii, fit, ut ille gemat, non autem iis gemitibus, qui omnes nobis gratias obtineant; *gemitibus inenarrabilibus*, ſed gemitibus doloris, & iracundiæ; & quin illius favores, atque temporales ſimul, & ſpirituales benedictiones conſequamur, illius dumtaxat maledictionibus ſubjicimur. *Specimen ſerm. pro feria 5. poſt quartam Quadrag. Dominicam.*

Quantopere Deus perhorreat irreverentiam in templis.

Deus ita perhorreſcit irreverentiam, & immodeſtiam, quæ in templis adhibentur, ut illas abominationum nomine nuncupet, quæ illi adeo graves, & non ferendæ ſunt, ut propter illas Sanctuario ſuo excedere teneatur; *Vide tu, quid iſti faciunt abominationes magnas, quas domus Iſrael facit hic, ut procul recedam a Sanctuario meo*. Ezech. 8. Ingredere, Propheta, templum meum, ac intuere abominationes, quas coram me Iſraelitæ operantur; vide, quomodo alii quidem inſolenter caput attollant, atque oculos circumquaque agant viſuri ſimul, atque videndi; alios inſpicies uno tantum poplite in terram flexo impune invicem colloqui; alios invenies, qui illuc ingrediuntur dumtaxat, ut opperiantur idolum cordis ſui, & creaturam illam, cui ſeſe omnino manciparunt: alias intueberis frontis adeo perfrictæ, ut templa ingrediantur, ibique ſeſe tanta jactent impudentia, ut jure poſſint dici *paulo minus veſtitæ, quam nudæ. P. Hyacinthus le Fevre recollectus, ſerm. pro feria 3. poſt primam Quadrageſimæ Dominicam.*

Immodeſtus oris habitus, qui in templis geritur.

Quin iſtic attingam cordis affectiones, quæ nobis ſunt inexploratæ, quod judicium ferendum eſt de externo hoc habitu corporis, qui noſtris accidit oculis? Quiſnam intuitus hunc diſſipatum oris habitum, omnes haſce mundanas affectationes, quas in Domini templum adſertis, non diceret, vos potius ad profanum aliquod ſpectaculum, quam ad religionis actum convenire? Cum cernamus vos, huc venire, ut inanes mundanæ vanitatis ornatus in hac templi ſanctitate oſtentetis, nonne videmini huc accedere, ut profana theatrorum lingua loquamini, & illuc, ubi Domini ſacerdotes veniunt ad veſtram converſionem, vos ad infirmandas ſanctas veritates, quæ ibi annuntiantur, convenire? *Sermo manuſcriptus de verbo Dei, qui P. Maſſillon acceptus refertur.*

Myſteria quæ in templis noſtris peraguntur, reverentiam noſtram conciliare debent.

Corpus, & ſanguis Redemptoris noſtri in altaribus, totaque majeſtas viventis Dei, ad quem adorandum in templa convenimus, nunquam ſufficiet, ut reverentiam ſibi conciliet? Nunquid alia indigemus religione, quam noſtra, ut cogamur præſtare Deo honores, quos meretur? Chriſtiana fides nonne ſatis nos inſtruit hac in re, quæ religionis eſt caput? Ratio noſtra laborat, cum in re hac noſtrum agendi modum cum fide conciliare conatur; nihilque magis infidelium avertit animos, quam cum audientes, quid de divinis myſteriis Chriſtiani credunt, vident, quid illis aſſiſtentes agant. Nullus in toto terrarum orbe locus eſt æque ſanctus, & venerabilis, ac templum; at ullus ne eſt, qui turpius, & flagitioſius polluatur? Dici poteſt tota divinitas ibi corporaliter inhabitare, illic enim ſuam in terris ſedem JESUS CHRISTUS ſibi conſtituit; verum præſentia illius multos ne ſibi adoratores conciliat? Tota Jeroſolymitani templi magnificentia non aliud erat, quam terribilis majeſtatis templorum noſtrorum figura. Deus hic, qui per immenſitatem ſuam adeſt ubique, hic ſeſe quodammodo ſenſibilem præbet per beneficia, quæ iſtic large, effuſeque diſtribuit, & per peculiarem cultum, quem depoſcit. Ex iis omnibus, quæ maxime pretioſa, & adorabilia in Calvario acciderunt, nihil in aris hiſce noſtris deſideratur. Ex iis, quæ in cœlo ſanctiſſima, & ſacratiſſima inveniuntur, nihil in templis non ſine maximo miraculo deeſt: thronus miſericordiarum Dei, theſaurus gratiarum illius, ſedes poteſtatis ejus ſemper beneficæ! O quanta reverentia dignum eſt templum! *P. Croiſet in Chriſtianis conſiderationibus.*

De tabulis & ſimulacris profanis, vel parum honeſtis, quæ aliquando videntur in templis.

Quot myſteriorum noſtrorum profanationes in iis locis, quos maxima ſanctitas decet, propter corporum nuditates, parumque decoros ſitus in tabulis? Quot modeſtiam, pudoremque ipſum lædentia in aris ipſis oſtendantur, ubi omnia metum, ac reverentiam afflare deberent? Quot Sancti, Sanctæque exhibitæ, tanquam homines e mundo, habitu corporis prorſus ſeculari, atque profano, atque cum iis nuditatibus, quæ rubore ſuffundunt eos, quibus aliqua timoris Dei ſupereſt particula? Quid horum locorum ſanctitate minus dignum! Quid ad myſteria ipſa dedecore afficienda magis idoneum? Quid magis oppoſitum admirabili verecundiæ, quæ in ſanctis omnibus maxime floruit? Quis citra indignationem videre poteſt in templis immodeſtas mulieres tanquam virtutum ſymbola propoſitas? Quis citra graviſſimam cordis amaritudinem audire poteſt mala, quæ hujuſmodi imagines pepererе? Hac de cauſa illas in eccleſiæ Mediolanenſis actis S. Carolus damnavit, ubi palam vetat, ne in templis proponantur aulæa, vel tabulæ, vel ſimulacra, quæ pravas ciere valeant cogitationes, cum illic omnia ad populorum devotionem ciendam debeant excitare. Difficile eſt, quod hæc monſtruoſa commixtio profani cum ſacro, myſteriorum ſanctitatis cum myſteriis iniquitatis, JESU CHRISTI cum Belial, templi Dei cum delubris idolorum minime fiat plurimis petra ſcandali. Deus ſæculi, qui proculdubio rei hujus eſt auctor, certo ſcit, rem hanc ſibi præclare ceſſuram, quandoquidem artem nactus eſt inſidias in ipſis uſque aris, & in Sanctuario ſtruendi, ut thronus gratiæ, ad quem peccatores miſericordiam accedunt petituri, fiat illis thronus juſtitiæ, in quo judicium, ac damnationem ſuam invenient. *Auct. Anon.*

Tabulæ, & myſteriorum, ſanctorumque repræſentationes in templis plurimum proſunt pietati fidelium.

Eccleſia probavit, confirmavitque ſanctorum imaginum uſum in ſeptimo Generali Concilio, ejuſque finis fuit ædificandi, & erudiendi filios ſuos fideli repræſentatione hiſtoriarum biblicarum, ac vitæ, & martyrii ſanctorum, myſteriorum religionis noſtræ, & earum rerum omnium, quæ menti ſanctas ſuggerere poſſunt cogitationes, eamque liberare a phantaſmatibus vagis, & inutilibus, quibus nobis licet invitis imaginatio ſæpe occupatur. Tabulæ, & ſimulacra ad pietatem pertinentia auxilio nobis eſſe debent, ut ſanctos colamus, efficiendo, ut de illis cogitemus, neſque excitando, ut ad ipſorum interceſſionem confugiamus. Hæc eſt Dei, & eccleſiæ hac in re mens, atque intentio. Hinc igitur ſequitur, quod pictores, atque ſculptores huic conformare ſe debent, neque alias imagines, vel ſimulacra elaborare, niſi quæ aliquid eorum conſilio conferat; alioquin polluunt templa, ac reddituri Deo ſunt rationem ſcandalorum omnium, quæ per hanc committuntur occaſionem. *Id.*

Templa noſtra præ Jeroſolymitano ſanctiora ſunt, & in eos, qui profanaverint illa, ſeverius animadvertetur.

Intravit Jeſus in Templum, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes de Templo. Matth. 21. Si Dei filius tantam teſtatus eſt indignationem in illos, qui in templo antiquæ legis vendebant, & emebant: quibus pœnis eorum perſequetur temeritatem, qui templi novi fœderis ſanctitatem pollunt, negotiis, quæ ibi tranſigant, conſiliis, quæ illic moliuntur, colloquiis, quæ illic inſtituunt, & flagitioſiſſimo hoc agendi modo, quem coram cœlo, terraque ibi ſervant? Primum illud nil aliud continebat, quam Arcam, tabulas legis, mannam, & id genus alia, neque ibi niſi mortales victimæ mactabantur. Alterum hoc autem Domini eſt habitatio: *Dominus in templo ſancto ſuo*. Hic hoſtia ſemper vivens, omnemque mortis neceſſitatem ignorans immolatur, hoc ille ſibi elegit Sanctuarium, ut ibi inter homines habitaret illic recepturus ſacrificium precum ipſorum, & perennia fidei, atque religionis eorum argumenta. Attamen illic tot Chriſtianorum videtur impietas, illic nequiſſima præbent teſtimonia rebellis animi ſui, & contemptus, quo Dei nomen, ſanctamque legem illius flocci faciunt. *Abbas Trappenſis in moralibus conſiderationibus in evangelium S. Matthæi.*

Profanationes, quæ committuntur in templis, Deum, hominesque ad ultionem provocant. Cur igitur hodierna die quæritur cauſa tot malorum, quibus affligimur? Cur flagitioſis his profanationibus non refertur adeo univerſalis vaſtitas, quia mundus urgetur; hæc videlicet impietas, ac deteſtabilis licentia, quam ſibi vindicant mortales ibi colloquendi, & promiſcue de quovis negotiorum genere agendi, quaſi in compitis, plateiſque verſarentur? Cur autem, Domine, illi, qui ex numero ſunt ſervorum tuorum, & qui ardentiori pietate adhærent tibi, gemitibus, lacrymiſque ſuis efficere non conabuntur, ut immutes cor miſerorum horum, ne juſtitia tua mundum ad extremum uſque evertat, & deleat? *Id.*

Templum Salomonis deletū fuit, idque permittente Deo propter profanationes, quæ ibi cōmittebantur.

Templum Hieroſolymitanum, quod non pulchritudine, & magnificentia minus, quam ſanctitate orbis erat miraculum, quod extremis terrarum plagis evocabat homines, ut Domino honorem, & cultum adhiberent, utque illi omnia offerrent ſacrificia, quæ divinæ majeſtati offerri poſſunt: hoc denique templum, quod Dei omnipotentia tot ſæculorum ſpatio ſervavit, a Deo ipſo derelictum fuit, atque ita funditus fuit exciſum, ut ne lapis quidem ſuper lapidem ad illius memoriam perennandam remaneret. Ædificium hoc adeo nobile, & inſigne, extructum, erectumque propter imperium, quod Deus regum omnium maximo, ſapientiſſimoque tribuerat, & cujus excidium permiſeras, Domine, juſtiſſima providentia, in nullam reditus ſpem deſeruiſti, & nunquam ex ruderibus ſuis conſurget. Illud vero animadvertendum, altiuſque memoriæ infigendum eſt, quod illud tunc tandem reliquiſti, cum coactus fuit nequiſſimo, qui fiebat, abuſu ſanctæ domus tuæ, & modo, quo pollutus fuerat locus, qui adeo peculiari conſecratione ad te pertinebat, denique cum ad id coactus fuiſti profanatione adeo publica, nefaria, propter quam ea protuliſti verba: *Scriptum eſt, domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*. Matth. 21. Heu Domine, quot fuere, & quot ſunt adhuc templa in eccleſia tua, quorum exitus fortaſſe non erit felicior? Pleraque hæc templa, Domine, quo nemini liceret ingredi, niſi ut ſuam tibi pietatem, religionem, cultumque probaret, ut tibi vota, & preces offerret, ut tecum de ſuis neceſſitatibus, & egeſtatibus colloqueretur, tibique ageret gratias, ut cum profundæ humilitatis ſenſu ſeſe ad tuos pedes proſterneret, ea metamorphoſi, quæ nullis unquam lacrymis ſatis defleri poteſt, facti ſunt loci; quo illi conveniunt, quibus prorſus oppoſitæ ſunt animi affectiones, & quorum cor plenum eſt perturbationibus, & cupiditatibus &c. *Idem.*

Chriſtiani in templa propter duos hoſce fines potiſſimum congregabantur; primum, ut Dei majeſtatem ibi adorarent; deinde ut illius flecterent iracundiam, atque fidem, timoremque ſuum exercerent. Fideles ſunt, qui accedunt, ut ſuam profiteantur ſubmiſſionem, & nihilum coram ſupremo ipſorum creatore; peccatores ſunt, qui ad judicis miſericordiam implorandam ingrediuntur. Hi autem fines duo debent etiam eſſe duo valida argumenta, ut utrique ſervare teneantur maximam reverentiam, ſummamque verecundiam in locis, qui adeo ſanctis uſibus ſunt deſtinati. *P. de la Peſſe tomo I. ſermone hujus argumenti.*

TEMPUS.

Bonus, ac malus temporis uſus: temporis pretium, & jactura &c.

MONITUM.

De bono temporis uſu loquentes nequaquam ſub hoc titulo complectimur bona opera, in quibus illud eſt inſumendum, neque otium, quod eſt vulgatior cauſa temporis, quod amittitur, neque laborem ſtatus noſtri proprium, qui illius meliorem occupat partem; de quibus hæc petractavimus argumenta. Igitur generatim tantummodo verba faciemus de tempore, deque bono uſu, quem ejuſdem facere debemus, ut noſtræ ſaluti conſulamus.

Secundo. Cum tempus unice nobis fuerit conceſſum ad beatam promerendam, adipiſcendamque æternitatem; & ubi illud effluxerit, nobis ultra integrum non ſit vel merita acquirere, vel noſtram augere beatitudinem, inde judicium ferre poſſumus de pretio illius: jacturam ejus reparari non poſſe; quanti referat eodem bene uti; quanta ſit plerorumque mortalium illud prodigentium cæcitas; & demum qua tandem triſtitia conficiendi erimus, eo quod illud vel amiſerimus, vel perperam eodem uſi fuerimus.

Cæterum quamvis argumentum hoc nimis late patere videatur, nihilominus erit utile, locumque aperiet meditando rationem illam, quam aliquando reddituri ſumus de quolibet momento, ac uſu, quem ejuſdem fecerimus. Sancti Patres hoc maximi momenti argumentum eſſe cenſuerunt: quod ſi locum præbuit præſtantiſſimis Ethnicorum philoſophorum ſententiis de præterito, quod non revertitur amplius, de fluxa præſentis duratione, deque futuri incertitudine, multo aptius eſt ad excitandos fideles, ut pro æternitate acquirenda, præteritoque ſanctiori, ac ferventiori vitæ reparando præſens tempus impendant.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Varia ſermonum hujus argumenti ſyſtemata.

I. HOC poſito, nihil eſſe pretioſius tempore, nihilque eodem nobis eſſe debere jucundius; & nihilo ſecius nullam eſſe rem, quæ minori habeatur in pretio, & cujus jactura minus doleamus: pro concionis partitione, & argumento aſſumere poſſumus: 1. nihil eſſe, quod majori cura ſit impendendum: 2 quinam a nobis illius uſus faciendus ſit, & cur nobis datum fuerit tempus.

Pars prima. Nihil eſſe quod majori cura a nobis ſit impendendum: 1. hoc enim unicum eſt bonum, quod proprie ſit noſtrum, & cujus penes nos ſit arbitrium. Non igitur ferre debemus, illud eripi nobis, hoc in colloquiis, viſitationibus, & inutilibus occupationibus tranſigendo, quæ nobis horas, dieſque auferant, ita ut ſub exitum vitæ illud integrum nos amiſiſſe intelligamus. Debemus illius quam diligentiſſimam habere rationem, non ſecus ac vitæ noſtræ, cujus ille menſura eſt. 2. Solliciti eſſe debemus de bono temporis uſu, quia ne unum quidem momentum eſt, quo integræ beatitudinis æternitatem acquirere, in gratia, & charitate creſcere ac totidem in cœlo coronas adipiſci nequeamus. Igitur vel quid noſtra interſit, ignoramus, vel cæci ſumus, ſi illud in inanibus ſolatiis, & inutilibus occupationibus impendimus. 3. Quia tempus adeo pretioſum raptim pervolat, ac ſenſim elabitur, quin illud retinere valeamus; cumque ſemel abierit, nobis integrum non eſt amplius illud revocare; nobiſque eſt, quaſi nunquam fuiſſet. Ullane igitur eſt negligentia par huic, qua illud nobis inutiliter præterire patimur? &c. 4. Adde his, tempus hoc adeo pretioſum, ac breve, quod adeo celeriter defluit, ſuapte natura revocari non poſſe; ideoque meritum, quod per hoc tempus acquirere potuiſſemus, nobis in nullam reditus ſpem interiit, & neſcimus, utrum aliud nobis futurum ſit tempus, quo ſalutem noſtram operari valeamus; unde inferendum eſt, quanti referat eodem bene uti, donec in noſtra ſitum eſt poteſtate.

Pars altera. Verum quiſnam hic bonus eſt uſus a nobis faciendus, & in quo neceſſario tempus impendendus eſt? Hoc difficile dictu eſt; cum enim nullus ſit inter Chriſtianos, qui neſciat, cur in mundo ipſe ſit, & proinde quanam in re totum vitæ ſuæ tempus debeat impendere, attamen cum nihil vulgo facilius oblivioni tradatur, ad memoriam revocandum ajo, Chriſtianum uti debere tempore ad eoſdem fines, propter quos Creator hoc illi conceſſit. 1. Liquet, nobis ideo conceſſum fuiſſe tempus, ut ſalutem noſtram operaremur; unde ſequitur omnia conſilia noſtra, conatus, actiones omnes, quæ ad finem hunc non referuntur, propter æternitatem inutiles eſſe, ideoque quodcumque facimus, niſi hoc animo facimus, tempus eſt pro nobis penitus amiſſum; ubi ſerio videre, & ad examen revocare poſſumus, qua in re tot vitæ noſtræ annos tranſegerimus, quid pro Deo, & cœlo fecerimus; quas virtutes fuerimus adepti, quænam bona opera exercuerimus. Heu! Quam pauca inveniemus a nobis pro ſalute noſtra facta, ideoque quam modicum temporis impenſum, uti eſt impendendum. 2. Hoc nobis perſuaſum eſſe debet, Deum, qui jure ſuo nobis futurum negare poterat tempus in pœnam præteriti, quod interire paſſi ſumus, dies noſtros mera producere miſericordia, ac ſuæ bonitatis effectu, ut nobis præbeat tempus expiandi malum, quod tempore abutentes patravimus; ideoque tempus nobis eſſe conceſſum, ut præteriti pœnitentiam agamus: hic igitur uſus a nobis faciendus eſt ad ſalutis noſtræ negotium reparandum. 3. Quemadmodum æternam felicitatem, cui deſtinavit nos Deus, nonniſi per bona opera acquirimus; ea quippe merces eſt iſtis promiſſa; extra omnem dubitationis aleam ſitum eſt, merum eſſe bonitatis divinæ effectum, quod nobis concedantur eam promerendi tempus, gratiæ, & occaſiones. In hoc igitur tempus impendendum; neque enim in hunc finem operari licet, niſi vitæ hujus tempore; quod ſi labi, ac fluere patimur, illud in omnem æternitatem reparare non poſſumus. Dei vero erga nos liberalitas in hoc potiſſimum nitet, quod ſi temporis adeo pretioſi curam geſſerimus, ne unum quidem momentum nobis interibit; quia ne una quidem actio, quantumlibet humilis, & abjecta, in toto vitæ noſtræ decurſu erit, quam ſanctis intentionibus attollere nequeamus, & hoc pacto ſingulis momentis beatam hanc æternitatem acquirere.

II. De temporis jactura, quam homines flocci faciunt. 1. Jactura præteriti temporis a nobis ploranda eſt, nos illius deſiderio confici debemus reliquo vitæ ſpatio ſincera ducti pœnitentia, quia hac una ratione poteſt reparari. 2. Temporis jactura eos, qui nunc ejuſdem ſunt prodigi, in omnem æternitatem deſiderio, dolore, ac pœnitentia conficiet, ſed inutiliter, & ſine fructu.

III. De ejuſdem temporis jactura. 1. Temporis jactura præ cæteris nos minimo dolore conficit; arbitramur enim tempus nobis nunquam defuturum: quæ illuſio cauſa eſt, propter quam in dies differimus noſmet corrigere, convertere, vitæ rationem immutare, ac in iiſdem ſemper vitiis perſiſtimus. 2. Temporis jactura

eſt omnium maxime nocua, etenim hoc pacto nihil propter animæ ſalutem operamur, neque ullum pro altera vita meritum acquirimus, & præterea per hanc omnium actionum noſtrarum inutilitatem amittimus omne jus ad beatam æternitatem, quæ illis tantum debetur, qui tempore bene uſi fuerint.

IV. 1. Præteritum tempus reparandum eſt; & ſi ſcire cupis quomodo: primo per ſincerum ejuſdem male impenſi deſiderium: hoc enim deſiderium, ſi verum eſt facere nequit, quominus ex nobis pœnitentiam extorqueat: 2. per opera ſupererogationis. Non fecimus, quæ nobis erant facienda, & quæ tunc facere tenebamur. Meliuſne tempus hoc reparari poteſt, quam modo faciendo plus quam exigeretur a nobis, ſi bene tranſacto tempore uſi fuiſſemus? 3. ea, quæ facere tenemur majori cum fervore faciendo, atque majori cura, & ſollicitudine officia noſtra obeundo.

2. Opus eſt deinde futurum tempus bene inſtituere illud dividendo inter ea, quæ a nobis & Deo, & proximo, & nobiſmet ipſis præſtanda ſunt, tres has regulas ſervando; 1. nihil auferre temporis, quod Deo debemus: 2. non ita aliis tempus noſtrum impendere, quod nobiles viri faciunt, ut non bonam ſervemus parte nobiſmet ipſis, ſalutique noſtræ vacaturi: 3. temporalibus, terreniſque negotiis noſtris illud tantum concedere tempus, quod neceſſarium eſt, non autem totum illi tribuere.

V. De futuri temporis uſu a nobis faciendo. 1. Propter præteritum; quod licet non ſit amplius in noſtra poteſtate poſitum, illud tamen redimere poſſumus, ac inde in futurum documenta percipere, & jacturam quam paſſi ſumus, reparare. 2. Propter præſens; inſumendum eſt in bono peragendo, & videndum, quid nobis deſit, & quid acquirere debeamus. 3. Propter futurum; illud prudenter prævidendum eſt, & utendum præcautione ad evitanda pericula in æternum pereundi.

VI. Tres hæ propoſitiones ſermonis partes poſſunt conſtituere.

Prima. Nihil nobis majori curæ eſſe debet, quam tempus: 1. nobis pretioſum eſſe debet æque, ac vita noſtra, cujus menſura eſt: 2. tamquam illud ſolum, quo permanente cœlum mereri poſſumus, & pro noſtra ſalute operari: 3. a nobis reſpiciendum eſt tamquam ſingulare beneficium miſericordiæ Dei, qui per hoc nobis viam aperit expiandi noſtra peccata & cum divina majeſtate in gratiam redeundi (pœnitentia enim fieri non poteſt niſi vitæ tempore) ac præterea modum nova in ſingula momenta acquirendi merita novaſque coronas ad Cælum.

Secunda propoſitio. Nihil facilius amittitur, & nullius rei jactura, quam temporis, minori dolore nos afficit. 1. Amittitur nihil faciendo per criminoſam inertiam; 2 faciendo malum, ac majorem temporis partem in iniquitatibus, injuſtitiis, omnique vitiorum genere traducendo. 3. Nugis, inutilibuſque rebus vacando. 4. faciendo ea omnia, quæ facienda non ſunt &c.

Tertia. Nihil eſt, cujus jacturam majorem nobis afferre debeat dolorem, quam temporis. 1. Quia magna eſt per ſe; quia nos privat gratiis, & meritis, quæ poſſumus acquirere ſancte noſmet occupantes. 2. Irreparabilis eſt, quomodo, & in quo ſenſu. 3. Secum trahit æternam ſupremi boni jacturam efficiendo, ut beatam æternitatem amittamus.

VII. Quandoquidem inutile erit agnoſcere temporis utilitatem, cum illo carebimus, utamur eo, quod habemus, eo modo, ut ejuſdem, ubi præterierit, deſiderio conficiendi non ſumus. 1. Ad id conſideranda eſt præteritæ vitæ inutilitas; 2. vitæ præſentis brevitas; 3. vitæ futuræ incertitudo *P. de la Rue in ſermonibus ſub ejus nomine impreſſis.*

VIII. 1. 1. Ex omnibus mundi hujus bonis, tempus illud eſt, quod magis prodigimus quamvis illud ſit, cujus diligentiſſimam habere curam referat noſtra. Impenditur ſolatiis, terrenis negotiis, viſitationibus, inutilibuſque converſationibus &c. Et quantulum nobiſmet reſervemus, & impendamus unico negotio, pro quo ſumus in mundo? 2. Facile eſt tempore bene uti, cuilibet rei aſſignando ordinem, & neceſſarium diſtribuendo tempus triplici occupationum generi, quæ totam vitam partiuntur; illis videlicet, quæ ad vitæ ipſius neceſſitatem pertinent, puta victum, requiem, ſolatium &c., illis, quæ ad ſtatus noſtri officia publica, privataque negotia referuntur; ac tandem religionis officia. Tempus nequit melius inſumi, quam chriſtiano more hæc omnia munera obeundo.

IX. Vulgo dicitur, tempus præſtans eſſe magiſter, quo ad res agendas, ſed addo, ad ſalutem etiam operandam edocemur.

1. Præteritum nos docet, quanam in re defecerimus, ut noſmet corrigamus, & quod omiſerimus, ut vigilantiores efficiamur. 2. Præſens vero ſua pernicitate, ac brevitate docet; cogitationes iis eſſe rebus impendendas, quæ ſolidæ ſunt, certæ, ac æternæ.

PARAGRAPHUS ALTER.

Fontes, auctoreſque, unde hauriri copia poteſt ad propoſita concionum argumenta exornanda.

S. Auguſtinus *lib.* 11. *Confeſſ. cap.* 14. & 15. Philoſophice loquitur de natura temporis, ac partium ejus, & conatus id exprimere, quod de illa concipit. Sancti Patres.

Idem *l.* 11. *de civit. cap.* 6. docet, quodnam ſit diſcrimen tempus inter, atque æternitatem.

Idem *in Paſm.* 38. docet, quam inconſtans ſit tempus, ac nunquam idem.

Idem *l.* 50. *Homil. Homil.* 1. & 10. explicat, quid ſit tempus redimere.

Idem *de verbis Apoſt. ſerm.* 26. docet, quo pacto redimendum ſit tempus.

S. Hieronymus *in Epiſtola ad Galatas* fuſius loquitur de bono temporis uſu faciendo.

Idem in Apoſtoli verba: *Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt*, docet, quomodo redimi poſſit.

S. Baſilius *in lib. moral. Sentent.* docet, poſt hanc vitam nullum fore tempus, quo bonæ actiones fieri poſſint, & pro præterito ſatisfieri.

S. Bernardus *Serm. de Tripl. cuſtod.* deplorat cæcitatem illorum, qui flocci faciunt unius horæ jacturam.

P. Haineuve parte ſecunda Ordinis ſerm. 6. ſect. 5. Aſcetici aliique.

P. Chahu in libro cui titulus: *Scientia ſalutis*: in tractatu de boni perquiſitione art. 14. loquitur de vitæ hujus brevitate, & modico tempore, quo paſſuri ſumus.

P. Croiſet tomo 2. receſſuum pro die una in ſingulis menſibus.

Raynerius de Piſis, titulo *Tempus*.

Drexellius in *Aurifodina*.

P. Ludovicus Franciſcus Argentano ex Capucinorum familia, in libro, cui titulus; *Collationes Theologicæ de magnalibus Dei*, collatione 11. ubi agit de æternitate Dei, & ubi arripit occaſionem loquendi de tempore.

Liber cui titulus; *Vita bene injuſta in mundo*, ubi in peculiari capite ſermo eſt de temporis pernicitate, & uſu, in quem a pleriſque impenditur.

P. Nepveu in libro, qui inſcribitur: *Præparatio ad mortem*, ſeptima veritate, ubi oſtendit nihil tempore vilius, ſimulque nihil eodem pretioſius ratione rerum terrenarum.

Idem in chriſtianis conſiderationibus pro ſingulis annis diebus tomo 3. & 4.

Petrarcha eximium habet dialogum de tempore, & æternitate.

Seneca pluribus in epiſtolis plurima, eaque præſtantiſſima dicit de tempore, quibus & ipſi Concionatores uti non dedignantur.

P. Delingendes in Quadrageſima ſermone pro feria tertia in majoris hebdomadæ pulcherrimas, ſolidiſſimaſque habet conſiderationes de tempore præterito, præſenti, atque futuro. Concionatores centiores.

Matthias Faber in feſtum S. Catherinæ diem ſermone ſexto per totum agit de tempore, & bono illius uſu.

Biroat inter quoſdam ſermones, quos in anni Dominicas edidit, unum habet de tempore.

P. Le Jeune ſermone 44. de bono temporis uſu, Abbas de Monmorel in Homilia pro die Circumciſionis.

P. de la Rue in ſermonibus, qui ſub ejus nomine circumferuntur, duos habet hujus argumenti.

P. Grizel in Adventu, qui inſcribitur *Balthazar*, ſermone duodecimo loquitur de vitæ noſtræ brevitate, ac temporis pernicitate.

Auctor ſermonum omnia Ethicæ chriſtianæ argumenta ſermone pro feria 3. poſt 5. Quadrag. Domin. docet, tempus eſſe vitæ noſtræ menſuram, & quodammodo menſuram noſtræ æternitatis; ubi plures habet conſiderationes.

Ii omnes, qui de otio, & labore verba fecerunt, de tempore quoque locuti ſunt, eoſque in titulo de Otio memoravimus.

Buſæus } Titulo Otium.
Gratenſis }
Labatha Titulo *Tempus*, & *Otium*,
Lohner } Titulo *Tempus*.
Polianthea Sacra }

Qui collectanea ediderunt.

PARA-

PARAGRAPHUS III.

Loci, exempla, & applicationes Scripturarum huic argumento.

HOmo natus de muliere, brevi vivens tempore. Jobi 14.

Breves dies hominis ſunt. Ibidem.

Dies mei velociores curſore. Jobi 9.

Menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeravi mihi. Jobi 7.

Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna, quæ præteriit, & cuſtodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Pſalm. 89.

Omnes dies noſtri defecerunt. Ibidem.

Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos. Pſalm. 38.

Homo vanitati ſimilis factus eſt: dies ejus ſicut umbra prætereunt. Pſalm. 143.

Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Pſalm. 54.

Ne glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperventura pariat dies. Proverb. 27.

Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt univerſa ſub cælo. Eccleſ. 3.

Conſummatus in brevi explevit tempora multa. Sap. 4.

Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata. Ibidem.

Cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Ibidem.

Pertranſierunt (dies mei) quaſi naves poma portantes, ſicut aquila volans ad eſcam. Jobi 9.

Omni negotio tempus eſt, & opportunitas. Eccle. 8.

Umbræ tranſitus eſt tempus noſtrum. Sapient. 2.

Neſcit homo quod tempus præteriet, & mors appropinquet. Eccli. 11.

Non defrauderis a die bono, & particula boni doni non te prætereat. Eccli. 14.

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ Iſaiæ 38.

Vocabit adverſum me tempus. Thren. 1.

Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant. Joann. 12.

Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Act. 1.

Tempus breve eſt: reliquum eſt, ut qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi. 1. ad Cor. 7.

Hoc ſcientes tempus: quia hora eſt jam nos de ſomno ſurgere. Ad Rom. 13.

Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. 2. ad Corinth. 6.

Dum tempus habemus, operemur bonum. Ad Galat. 6.

Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Ad Epheſ. 5.

Sufficit præteritum tempus ad voluntatem Gentium conſummandam. 1. Petri. 4.

Juravit per Deum viventem, quia tempus non erit amplius. Apocal. 10.

Per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Luc. 5.

Exempla ex veteri, novoque teſtamento deſumpta.

Primus homo immortalitate privatus fuit propter peccatum; ac tempori vitæ illius termini conſtituti ſunt.

NEmo unus neſcit futurum fuiſſe, ut, ſi primus homo in innocentiæ ſtatu permanſiſſet, in quo Deus illum creaverat, nequaquam legi mortis ſubjiceretur: *Deus creavit hominem inexterminabilem.* Sap 2. Non quod illi propter naturæ conditionem deberetur, ſed ex privilegio, ſingularique beneficio bonitatis Domini, ut loquitur S. Auguſtinus. Ille cum tota poſteritate ſua in peccati pœnam hoc bono privatus fuit; & ſtatim Deus terminos conſtituit tempori vitæ ipſius, ac dierum multitudini. Itaque cum per peccatum mors ſit ingreſſa in mundum, S. Paulus inquit, ita propter primum illud peccatum numerus annorum vitæ numeratus, & conſtitutus fuit a Providentia, ita ut homini mortali integrum nequaquam ſit temporis hujus cancellos prætergredi; *Breves dies hominis ſunt, numerus menſium ejus apud te eſt, conſtituiſti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* Job. 14.

Ratio, propter quam primis ſæculis homines diutius, quam hodierna die viverent.

Homines primis temporibus hac in re nobis præſtiterunt, quod illi diutius vivebant, & vulgo octingentos, nongentoſque vitæ numerabant annos; cum hodierna die pauci ſint, qui ſæculum numerare poſſint. S. Hieronymus Ep. 21. ait, hominum peccata magnam illam hominum vitam ad paucos annos redegiſſe: *Humanæ vitæ brevitas damnatio delictorum eſt.* Ita videmus Deum poſt diluvium tempus illud ultra dimidium imminuiſſe; eumque ſæculorum decurſu idololatria in omnes ferme nationes ſeſe late effudiſſet, Deus quoque temporis hujus menſuram ita imminuit, ut dubitandi locus non adſit, quominus peccata hodierna quoque die imminuant eorum dierum, quibus poſſemus vivere, ſpatium: *Quod labentia in vitium ſæcula teſtantur*, ſanctus hic Doctor inquit.

Saulis exemplum oſtendit in Scripturis ætatem ex meritis, ac virtutibus tantum numerari.

Scriptura hominum ætatem ex meritis tantum, boniſque actionibus numerare videtur, & obliviſci temporis amiſſi, vel in criminibus inſumpti, quaſi abraſum, deletumque eſſet, vel quaſi nunquam fuiſſet: hinc puerum vocat eum, qui centeſimum jam natus annum ſenex erat capularis: *Puer centum annorum.* Qui enim male vixerunt, tanto annorum numero nil ſenectutis habent præter rugas, & infirmitates. Si profanus hiſtoricus regni Saul hiſtoriam ſcripſiſſet, nequaquam præteriiſſet illum annos quadraginta in Judæa regnaſſe; annos enim ex ſolo Solis ambitu numerans inveniſſet, illum tandiu regni habenas obtinuiſſe; at Spiritus ſanctus alia utitur regula, & menſura, nempe virtutum; voluitque duos tantum numerari regni ejuſdem annos, quia ille ſancte, ac ut bonum decet virum, biennio tantummodo vixerat.

Exemplum Job oſtendit Deum ſæpe bonis vitam producere.

Eliphaz unus ex amicis Job ſancto huic viro prædixit futurum, ut ille extrema ſenectute confectus ad plures abiret, dicens, illum tumulandum eſſe plenum dierum, meritiſque repletum, quemadmodum triticum, quod tempore ſuo metitur. *Ingredieris in abundantia ſepulchrum, ſicut infertur acervus tritici in tempore ſuo;* Job. 5. Hæc procul dubio imago eſt beatæ juſtorum mortis, quibus vita in bonorum operum præmium producitur; videlicet, juxta Sanctorum Patrum interpretationem, Job, qui princeps erat juſtus, & inſignis Dei famulus, quo nomine in Scripturis vocatur, in ſepulchrum eſſe inferendum veluti ſegetes, quæ non ſucciduntur, cum adhuc herbeſcunt, ſed cum maturuerunt; quod innuebat, principem hunc tanta virtute præditum, Deoque adeo charum nequaquam præcoci morte ablatum iri; ſed tunc humanis deceſſurum, cum id expoſceret natura. Et profecto ſcriptum eſt, illum plures annos vixiſſe, & ut loquitur Scriptura, jam plenum dierum obiiſſe; cum e contra idem Eliphaz de impio principe verba faciens inquit Job. 15. illum, *antequam dies ejus impleantur*, periturum.

Funeſta mors Balthazar oſtendit Deus imminuere dies impiorum.

Sententia mortis contra Balthazar lata, & in aulæ pariete deſcripta continebat imminutionem dierum, quibus ille victurus, & regnaturus erat, in ſcelerum ſuorum pœnam: *Numeratum eſt, appenſum eſt*, Dan. 5. Exemplum, quod oſtendit propter quædam ſcelera a quibuſdam patrata, Deum vitam eorum breviorem facere, ac mortis horam prævertere, quin ullam habeat rationem generis, fortunæ, aut dignitatis. Exemplum, quo probatur id, quod regius Propheta multo ante dixerat: *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos*: Pſalm. 54. Exemplum denique, quo principes omnes admonendi ſunt, illos non ſemper futuros parvulos ſuper terram, & ſi modo ſua poteſtate abutuntur, Deum in illos uſurum ſua, illos ex hac vita ante tempus exturbando.

Exemplum Sedeciæ idem oſtendit.

Hoc ipſum præterpropter de Sedecia rege legimus, qui fuit unus ex nequioribus principibus, qui populo Dei præfuerint. Ezechiel propheta nuntiavit illi mortis ejuſdem horam jam adveniſſe, & addidit iniquitatem, & impietatem ipſius in cauſa fuiſſe, ut imminueretur numerus dierum ejus, & ſententia in eum proferretur. *Impie dux Iſrael, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita.* Exechiel 21. Impie rex, acceſſit jam dies mortis tuæ, quam iniquitates, quibus cumulum addidiſti, maturarunt.

Applicationes quorumdam Scripturæ locorum huic argumento.

Explicantur hæc S. Pauli verba, dies mali ſunt.

R*Edimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.* Epheſ. 5. Cum teſtetur Apoſtolus, dies eſſe malos, nequaquam exiſtimes, illum innuere velle, dies hoſce per ſe malos eſſe; noverat enim Deum eſſe temporum omnium auctorem, ſeu conſideremus tempus tanquam durationem motus, ſeu tanquam menſuram eamdem motus Solis, S. Paulus neque dicere, neque credere poterat, tempus per ſe malum eſſe, quia Deus nihil fecit, nihilque facere poteſt non optimum. S. Auguſtinus Serm. 24. de verbis Apoſt. ait dies malos fieri hominum miſeria, & nequitia: *Dies malos duæ res faciunt, miſeria hominum, & malitia.* Nos malos eſſe dies dicimus propter annonæ caritatem, propter morbos, vel bella; æger eos dies, quibus febri laborat, malos appellat, & viator imbribus fatigatus, malum eſſe tempus dolet. Sed malos hoſce dies, & mala tempora optima facere per patientiam, aliaſque virtutes noſtrum eſt; hæc tempora ipſa, dummodo illis bene utamur, nobis ad beatam æternitatem promerendam eſſe poſſunt utilia. Nequitia mortalium dies duplici pacto malos efficit; mali ſunt ſi illos impendimus ea facientes, quæ a nobis facienda non ſunt; mali ſunt, niſi impendimus illos ea facientes, quæ ſunt facienda; utrobique nobis pereunt dies, & ad hæc fiunt noſtri interitus cauſa; & hoc in ſenſu jubet Apoſtolus eos redimi a nobis, hoc eſt præteriti temporis jacturam bono illius, quod ſupereſt, uſu reparari.

Futurum nobis longum videtur, ubi vero præteritũ eſt breve.

Mille anni tanquam dies heſterna, quæ præteriit. Pſal. 89. David mirum in modum ſuos de temporis brevitate ſenſus explicat. Mille anni, inquit ille, ubi præteriere, videntur non diu permanſiſſe, quam heſterna dies recens elapſa: *Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* Ita omnes vitæ noſtræ anni, quantumvis diuturna illa ſit, cum elapſi fuerint, nobis erunt, quaſi non fuiſſent. Itaque cum ad vitæ finem pervenerimus, atque oculos in toto annorum noſtrorum ſpatium rejicemus, o quam breve nobis videbitur, quod nunc fortaſſe ſatis diuturnum videtur, quia illius finem minime conſpicimus! Et ratio conſtat: cum enim tempus elapſum eſt, illud ſimul totum videmus, initium, & finem, atque ſimplici intuitu duo hæc eſtrema conjungentes, non metitur intervallum illud, quod inter utrumque intercedit. Cum vero futurum conſideramus, annos ſibi ſuccedentes ſingillatim conſideramus, quin eorum finem videamus.

Hominis vita umbræ cõparata.

Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies ejus ſicut umbra prætereunt. Pſal. 143. Vix magis ideoneam, ac naturalem invenies ſimilitudinem ad indigitandam brevem vitæ noſtræ durationem, & vanitatem omnium bonorum, quæ illius commoda, ac delicias efformant. Umbra ſtatim ac lux accedit, diſſipatur, & evaneſcit; umbra ſequitur, & æquat motum corporis, quod ambulat, vel quod ſumma fertur pernicitate. Ita hominis vita eadem defluit celeritate, qua moventur ſydera, quæ efficiunt menſuram durationis dierum. Præterea vitæ dies ſicut umbra prætereunt, quæ nullum poſt ſe veſtigium relinquit in loco, per quem tranſiit: ſimiliter poſt vitæ finem nihil reliquum eſt homini ex omnibus conſiliis, quibus occupatus fuit; opes, dignitates, voluptates illius velut umbra prætereunt. Hoc teſtimonium in Sapientiæ libro perhibetur ab illis, qui hujus vitæ deliciis magis adhæſerunt, vel diutius gaviſi ſunt: *Tranſierunt omnia illa, tanquam umbra.* Nihil remanet præter pœnitentiam, quod tantum temporis inſumptum fuerit, quod tot exantlati fuerint labores propter ea, quæ adeo celeriter lapſa ſunt. Oportebat, ne nos pro bonis adeo fragilibus, fluxiſque adeo torqueri? Oportebat ne nos tot laboribus confici, ut adeo modicum fructum perciperemus? Quam inſipientes fuimus gaudium, atque lætitiam noſtram iis in rebus conſtituentes, quæ cum vita relinquenda fuere!

Hoc maximum eſt opus ſapiẽtiæ noſſe bene impẽdere tempus.

Videte quomodo caute ambuletis non quaſi inſipientes, ſed ut ſapientes, redimentes tempus. Ad Epheſ. 5. Ex his verbis ſecundum S. Pauli ſenſum videmus, inſipientes ſolos eſſe, qui de temporis jactura adeo parum ſolliciti ſunt; ſed eos, quibus majus judicium eſt, & qui ſunt ſapientiores, illius diligentius curam gerere. Et profecto nonne hoc graviſſimæ dementiæ argumentum eſt, qui hinc quidem ex fide ſcit minimum gloriæ gradum ſuperare, quidquid magni mens noſtra concipere poteſt, & qui alioquin certus eſt, nullum eſſe vitæ momentum, quo tantum lucrum facere nequeat, tamen tot præclaras occaſiones contemnere, quibus fieri poteſt in omnem æternitatem dives, beatus, atque contentus, eo quod animum adjicere nequeat vel curæ, laborique perferendo, vel officio ſuo perfungendo, vel bona opera faciendo? O bone Deus! curnam ita tempus illud prodigimus, quo tanta acquirere poſſumus bona? cur tot merendi occaſiones nobis elabi ſinimus?

Præteritum tempus comparatur ſomno.

Dormierunt ſomnum viri divitiarum, & nihil invenerunt in manibus ſuis. Pſalm. 75. Non injuria regius Propheta præteritum tempus ſomno comparat, cum ait, divites obdormiſſe, ac tempus rapidi torrentis inſtar illis omnia abſtuliſſe bona, quæ ſe invenire putabant. Nam quamvis tempus ſolum bonum noſtrum eſſe videatur, hoc tamen cætera nobis eripit bona. 1. Nobis objecti illecebram adfert. 2. Ipſum nobis aufert objectum. Res deſinit eſſe jucunda; mox omnino eſſe deſinit, ac tandem in memoria quoque

deſinit eſſe. Quod in his objectis nobis jucundiſſimum eſt, & quod in illis nos ſuaviſſime allicit, id etiam eſt, quod in ipſis eſt magis fluxum, & fragile. Voluptas eſſe ceſſat fere ſtatim, ac eſſe incipit, paulo poſt nil penitus eſt, ſi & illius memoria reſtat adhuc, quomodonam reſtat?

Futurum tẽpus incertum eſt, nobiſque omnino ignotum.

Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Act. 1. Fidendum non eſt tempori, quod incertum eſt, & quod cognoſcere noſtrum non eſt, dicebat Diſcipulis ſuis JESUS CRISTUS. Craſtina dies ita parum pendet a me, ſicut dies nativitatis meæ. In mundum veni, ubi voluit Deus, nemo id noverat; inde egrediar, cum ille voluerit, nemo id novit; dies hæc in Dei mente præfinita eſt, ſed mihi eſt incerta. Mihi moriendum eſt, hæc certiſſima eſt ſententia; quandonam moriturus ſim, hoc ſcire nequeo. Ex eo autem, quod fortuitum eſt, legem ſibi facere, in eo, quod eſſe poteſt omnem æternæ fortunæ rationem conſtituere, hoc ſane eſt rationem, ſenſumque omnem amiſiſſe. Hoc nihilominus homines faciunt. Ibo, faciam, negotiabor; ædificabo; tota vita circa hæc conſilia vertitur, ac ſemper ſine ratione ulla præclara futuræ vitæ proponitur idea, & quod acerbiſſimum eſt, hoc paſſim etiam tunc accidit, cum agitur de ſalute. Cum me hujus mundi fuerit pertæſum, cum ætas provectior mihi vitæ voluptates interdixerit, tunc, inquiunt, agam pœnitentiam; ſed nunc agere pœnitentiam, id ne cogito quidem.

Ad vitæ noſtræ finem nullum pro nobis erit ulteratempus.

Juravit per Deum viventem, quia tempus non erit amplius. Apoc. 10. Quis dolor erit in morte videre Angelum Apocalypſeos altero quidem pede telluri, altero vero mari innixum per viventem Deum jurare, tempus ultra futurum non eſſe: *Et tempus non erit amplius.* Hoc accidet aliquando. O cogitationem miſeram! Quid? Nullum mihi amplius futurum eſt tempus? ad hanc fatalem æternitatis horam acceſſi, neque inde recedere licet! Quadraginta, & quinquaginta annos vixi; quantum præteriti, amiſſique temporis! Et ex toto hoc tempore nihil mihi ſupereſt. Abuſus ſum omnibus his momentis, & nihilominus nihil reparavi, nihil mihi reſervavi, nihil didici! Deo ſatisfacere deberem propter nefariam hanc negligentiam, nec mihi aliquod temporis ſpatium ſupereſt! Horrentem video æternitatem, quæ ſeſe mihi offert, & quæ mihi omnes objicit pœnas, quas impœnitentibus peccatoribus præparat; ſed hæc æternitas non eſt tempus aptum, quo debita noſtra diſſolvere poſſimus, ſed tempus eſt, quo pœna luitur temporis præteriti, quo ſumus abuſi.

In hac vita operandum eſt, deinde enim ſequetur nox qua nihil licebit operari.

Venit nox, quando nemo poteſt operari. Joann. 9. Si tempus, quo nobis vivendum eſt, eſſet durationis immenſæ, ſinere fortaſſe liceret, ut aliqua ejus pars nobis otiantibus efflueret; ſed nimis celeriter pervolat, & aliquin poſt hoc tempus adeo fluxum, nullum amplius remanebit. *Venit nox, quando nemo poteſt operari.* Conſideratio hæc magnam efficere debet in mentibus, cordibuſque noſtris impreſſionem. Nam præterquamquod Dominus iis utitur verbis, quæ terrorem debent incutere, Angelus in Apocalypſi jubetur in ſæculorum fine annunciare, tempus ultra non futurum, ac per eum, qui univerſam terrarum orbem creavit, & in ſæcula ſæculorum vivit, jurare, non amplius ullum temporis ſpatium ſuperfuturum. Feſtinemus igitur. S. Hieronymus inquit, operari, donec dies eſt; a Deo gratiam petamus, donec miſericordiæ janua patet, æternaque mala prævertere poſſumus. Si animæ, quæ in cœlo ſunt, ubi bonarum actionum ſuarum mercedem recipiunt, & ubi laborum ſuorum fructu perfruuntur, aliquod fovere poſſent deſiderium, vellent, credo, majora pertuliſſe; & ſi felicitatis eorum ſtatus pateretur, pœnitentia conficerentur, eo quod pro Deo majora operatæ non fuerint: ſed *venit nox, quando nemo poteſt operari.*

Complures inutilibus exercentur laboribus noctu operantes.

Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Luc. 5. Quamvis in evangelio vitæ tempus vocetur dies labori deſtinatus, nox vero tempus quietis, quo tenebræ nos operari non ſinunt; tamen dicere poſſumus, plures, ſecundum hæc S. Lucæ verba, diem in noctem convertere; quia laborem ſuum inutilem faciunt, vel nonniſi opera tenebrarum operantur; vel ſaltem totum tempus amittunt, quia propter cœlum, atque æternitatem non operantur; ita ut ad vitæ ſuæ finem dicere poſſint, *per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* Operati ſunt in ſtatu peccati, quod eſt tempus noctis; & addere poſſumus, illos non ſolum nihil lucratos eſſe, ſed plus amiſiſſe, quam ſi omnes ſimul mundi reges coronas, regnaque ſua perdidiſſent. Amiſerunt tempus, cum tempore vero quam jacturam paſſi non ſunt? Hoc tunc

tan-

tandem intelligent, cum illius reparandi tempus non erit amplius.

PARAGRAPHUS IV.

Loci, & ſententiæ Sanctorum Patrum, aliorumque hujus argumenti.

Quid ergo eſt tempus? Si nemo ex me quærat, ſcio; ſi explicare velim quærenti, neſcio. Auguſt. l. 11. Confeſſ. c. 1.

Deputentur tempora, deputentur horæ pro ſalute animæ. Idem l. 1. Confeſſ. c. 11.

Exardeſcit animus ſcire implicatiſſimum ænigma. Idem l. 1. Confeſſ. c. 23.

Inter æternum, & tempus, hoc diſtat; quia iſtud ſtabile eſt, tempus autem mutabile. Idem, l. 83. Quæſt. quæſt. 72.

Momentis tranſvolantibus cuncta rapiuntur, torrens rerum fluit. Idem, in Pſalm. 38.

Omnis ſpes, quæ tempori committuntur, incerta eſt, quia tempus incertum eſt. Idem.

Modo dicamus fructuoſe, tranſeunt, (bona temporalia) ne tunc dicamus infructuoſe, tranſierunt. Idem.

Anni noſtri non veniunt, ut ſtent nobiſcum, ſed cum tranſeunt per nos, terunt nos. Idem, de verbis Domini.

Ne dicas, propria tempora meliora fuere, quam nunc ſunt, virtutes faciunt dies bonos, vitia malos. Hieron. in c. 4. Eccl.

Æternitati comparata brevis eſt omnium temporum longitudo. Idem, Epiſt. 139.

Tempus ſementis tempus eſt præſens, & vita quam currimus: in hac licet nobis quod volumus ſeminare; cum iſta vita tranſierit, operandi tempus auſertur. Idem, l. 3. comment.

Una hora totius vitæ portio eſt. Ambroſ. 3. Epiſtol. Epiſtol. 25.

Illo ſolo tempore nos vixiſſe gaudeamus, quo innocenter & humiliter viximus. Greg. l. 5. lib 1. in Reg. c. 13.

Tempus redimimus, quando anteactam vitam, quam laſciviendo perdidimus, flendo reparamus, Idem, l. 5. Moral.

Vir bene Deo ſubditus ſcit inter tranſeuntia ſtare, ſcit inter lapſus decurrentium temporum mentis greſſum figere. Idem, l. 32.

Nihil pretioſius tempore; at heu! nihil hodie vilius reputatur. S. Bernardus ad Schol.

Tranſeunt dies ſalutis, & nemo recogitat. Idem ibidem.

Nemo ſibi perire diem nunquam rediturum cauſaverit, Idem, ibidem.

Nemo veſtrum pravi æſtimet tempus, quod in verbis conſumitur otioſis. Idem, ibidem.

Volat tempus irrevocabile, nec advertit inſipiens quid amittat. Idem, ibidem.

De mea miſera vita ſume, obſecro, reſiduum annorum meorum; pro iis vero, quos vivendo perdidi, quia perdite vixi, cor contritum & humiliatum ne deſpicias, Idem, Serm. 20. Cant.

Tempus tantum valet quantum Deus; quippe in tempore bene conſumpto comparatur Deus. S. Bernard. in quodam Sermone.

Omne tempus, in quo de Deo non cogitas, hoc te computes perdidiſſe; omnis ſiquidem res aliena eſt a nobis, tempus autem tantum noſtrum eſt. Bern. lib. Medit. cap. 6.

Exiguum temporis perituri æternitatis eſt pretium, Hieron. Epiſt. 6. ad Cypr.

Nulla jactura gravior eſt nobis, quam jactura temporis perditi. S. Bonaventura, Serm. 37. in Sept.

Melior eſt ſenectus morum quam annorum, meritorum quam temporum; perfecta eſt ætas, ubi perfecta virtus eſt. Hugo a S. Victore.

Quid mente aſſequatur, quam pretioſum ſit tempus? Norunt qui amiſerunt; ii enim grato animo erogarent opes, honores, delicias, & quidquid eſt voluptatis pro una horula. S. Laurentius Juſtin. de vita ſolit. c. 10.

Non tam benignum ac liberale natura nobis tempus dedit, ut aliquid ex illo vacet perdere. Seneca, Epiſtol. 118.

Magna pars temporis elabitur nihil agentibus, maxima male agentibus, tota aliud agentibus. Idem.

PARAGRAPHUS V.

Quid eſt Theologiæ, & Philoſophiæ fontibus hoc in argumento poſſit depromi.

Quam pretioſum ſit tempus, & quid ſit.

NIhil tempore pretioſius eſt; quippe ne unum quidem momentum eſt, quod non valeat æternitatem, & beata æternitas eſt fructus gratiarum, quæ in tempore tantum conferuntur. Infinita hæc bonitas, hæc inæſtimabilis gloria, qua Beati fruuntur, hæc omnia merces eſt temporis bene inſumpti. Hoc nos docet Theologia. Quod autem ſpectat ad naturam temporis, & partes, quibus conſtat, non recedendum eſt a communi definitione, quam tradit Philoſophia: videlicet hanc eſſe menſuram motus, vel curſus Solis, vel alterius cujuſpiam ſyderis, qui per intervalla quædam rei cujuslibet durationem metitur. Hoc totum eſt illud, quod docent, qui diligentius naturam ſcrutati ſunt, & hoc ipſum non caret obſcuritate, eo uſque ut S. Auguſtinus, qui æquiorem, magiſque perſpicuam nobis tradere notionem temporis adniſus eſt, inquiat ſe ſcire, quid eſt, dummodo non interrogetur, quid ſit; ſed ſtatim ac id conatur exprimere, jam neſcire amplius, quid ſit, ſed hoc ſciendi ſe ſumma flagrare cupiditate. *Exardeſcit animus ſcire implicatiſſimum ænigma.* Quamobrem Philoſophis curam relinquamus definitionem hanc evolvendi.

Tẽporis diviſio in præteritum, præſens, & futurum.

Tempus dividitur in præteritum, præſens, & futurum; ſed ex triplici hac temporis differentia præſens tantummodo noſtrum eſt, & in noſtra poteſtate. Præteritum jam non eſt, & ex quo præteriit, jam aliquo modo annihilatum eſt, nequit amplius eſſe, nec erit unquam. Quid autem eſt præſens hoc tempus, quo fruimur, & quod ſolum in noſtra poteſtate ſitum eſt? Eſt, Philoſophus inquit, momentum præter fluens, quod nec partes habet, nec dividi poteſt. A Boethio dicitur, *Tempus fluens, tempus currens*, & quod nullam unquam pernicitas æquare poteſt; & Sapiens Pariſienſis Epiſcopus addit, illud avolare, & tanta, ac tam præcipiti celeritate labi, ut illud morari in hominum poteſtate non ſit. *Irretenibiliter fluens*; adfectans barbarum hoc nomen ad exprimendam temporis fugam, quod non eſt amplius idem, tunc etiam cum hoc temporis nomen profertur, vel illud concipere cupis. De futuro autem nobis diſponere non licet; immo neque ſcire poſſumus, utrum pro nobis ullum futurum ſit.

Chriſtianæ conſiderationes de præterito.

Circa præteritum plures fieri poſſunt conſiderationes, quæ nobis & pro præſenti, & pro futuro magnæ eſſe poſſunt utilitatis. 1. Ita præteriit, ut neque in Dei ipſius poteſtate ſit efficere, quod minime fuerit; unde inferendum eſt, ſi quæ ipſi crimina commiſimus, quanquam illa per pœnitentiam expiavimus, ſemper verum fore dicere, illa a nobis fuiſſe patrata, nos Deo infideles fuiſſe, odium illius nobis conflaſſe, extremumque ſupplicium promeruiſſe. Dimitti quidem peccatum poteſt; ſed fieri non poteſt, quod patratum non fuerit; & hoc æternum nobis eſſe debet argumentum dolendi, ac Dei miſericordiam implorandi. 2. Altera conſideratio, ex D. Bernardo, eſt, licet tempus præterierit, & actio eo tempore facta cum tempore ipſo exceſſerit, adhuc tamen illam in Dei mente ſubſiſtere propter pœnam vel præmium, quod illi debetur; quamobrem Pater hic inquit, ita præteriit, ut non preterierit: *Tranſierunt a manu, ſed non a mente.* 3. Tertia conſideratio a nobis facienda eſt, quale fuit præteritum bene vel ſecus impenſum, tale in omnem æternitatem permanſurum; tempus amiſſum, vel inutiliter impenſum in æternum erit amiſſum, & nullam unquam illius mercedem nos recepturos. 4. Præteritum tempus, ubi ſemel perperam inſumptum fuerit, proprie reparari non poſſe; ad illud enim reparandum, alio opus eſſet tempore, quod illius locum teneret, & adnumeraretur ea in menſura, quæ nobis tradita fuit: nam nobis male inſumptum reparantibus jam non fieret id, quod eo faciendum eſſet tempore, quo reparamus amiſſum; & rurſus aliud requireretur temporis ſpatium, quo hoc præſens redimeretur; vel duo ſimul tempora eſſent ſimul compenetranda, quod omnino fieri non poteſt.

Chriſtianæ conſiderationes de præſenti.

1. Tales ſumus coram Deo, quales præſenti tempore ſumus; non autem tales, quales eramus tempore elapſo, niſi in eo ſtatu perſiſtimus, in quo eramus. Ita quantumvis ſancti, perfectique tunc eſſemus, niſi tales ſumus hoc temporis momento, vel ſi mutati ſumus, Deus nos tales conſiderat, quales hic, & nunc intuetur. Quamobrem noſtrum eſt conſcientiam excutere, ac videre, utrum tales ſimus, quales eſſe vellemus, ſi nos hoc momento vocaret ad tribunal ipſius prodituros. 2. Sæpe animo recogitandum eſt, tempus præſens, quod adeo rapidum eſt, & quod nonniſi in ſingula momenta nobis tribuitur, ſolum tamen eſſe quod habemus, ut operemur, ut merita acquiramus, ut agamus pœnitentiam, denique ut ſalutem noſtram faciamus. Etenim ut ad eam animum advertamus, atque illi conſulamus futurum expectare tempus, quod in noſtra poteſtate non eſt, & quod fortaſſe nunquam erit, hæc inſaniſſima temeritas eſt, quæ in Chriſtiano poſſit reperiri. 3. Quemadmodum in omnibus hujus mundi negotiis aliquod tempus eſt, quo facilius fluere poſſint ex ſententia, & quod nos acceptabile, & propitium vocamus, quod ſemel elapſum, periculum eſt ne revertatur uſquam; ita præſens tempus, Apoſtolus inquit, tempus eſt ſaluti noſtræ opportunum, non autem futurum, in quo confidendum non eſt: *Nunc ſunt dies ſalutis, nunc eſt tempus acceptabile.* 1. ad Corinth. 6.

Chriſtianæ conſiderationes de futuro.

Tempus quoque futurum eſt utilium conſiderationum argumentum. 1. De hujus temporis incertitudine; quis enim ſcire poteſt, utrum futurum ſit; vel quiſnam illud ſibi poteſt polliceri? Cum in Dei poteſtate ſit illud, prout ipſi placuerit brevius, aut longius facere, quin integrum alicui ſit illi unum addicere, vel auferre momentum. Quot homines morte ne cogitantes quidem intercipiuntur, tunc etiam cum ſibi longos vitæ annos pollicentur? 2. Licet etiam nobiſmet polliceri poſſemus aliquod temporis ſpatium, aliquibus acti ſignis, vel ſpecie, quæ nobis hanc ſpem facere poſſet, nequaquam cognoſcere poſſumus, quodnam futurum ſit hoc tempus, utrum conſiliis noſtris aptum, necne; quonam tunc animo futuri ſimus; quinam tunc nobis erunt ſuperandi inimici; quinam obices infringendi. Hæc omnia in hujus temporis incertitudine continentur. 3. Hoc etiam poſito, quod futurum tempus nobis defuturum non ſit; cum tot nobis ſint facienda, corrigenda, providenda, acquirenda, ſi incipere differimus, ſatim temporis habituri ſumus, quo omnia faciamus? 4. Quamvis reliqua ſint incerta, quippe a tempore pendent, cujus ſolam novimus incertitudinem; tria nihilominus ſunt, quæ certiſſime evenient, & de quibus ambigere nefas eſt, quæque evitare non poſſumus; mortem videlicet, quæ certa eſt, quamvis incertum ſit tempus, quo eſt eventura, & Deus nos illud celaverit, ut ſemper paratos haberet: *Latet ultimus dies, ut obſervetur omnis dies.* Mox judicium particulare, & generale, in quod omnes prodituri ſumus aliquando: *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, poſt hæc autem judicium.* Ad Heb. 9. Denique beata, vel miſera æternitas, prout bene, vel male vixerimus. Hæc ſunt de futuro tempore a nobis conſideranda.

Quid ſit redimere tempus, quod ſuadet Apoſtolus, & quomodo ſit redimendum.

Cum S. Paulus ſaluberrimum hoc Epheſiis, ac in eorum perſona Chriſtianis omnibus monitum præbeat, tempus videlicet redimendi, cumque in hoc ipſum ſapientiæ caput conſtituere videatur, operæ pretium eſt ſcire, quid ad id ſit agendum, & quid his verbis Apoſtolus ſibi velit. Tempus redimere, S. Anſelmus ait, eſt reparare tempus male impenſum, & annos malæ vitæ per ſanctam pœnitentiam redeuntes in viam, a qua receſſeramus. Meretur peccator, ut Deus vitæ ipſius annos imminuat, quemadmodum per Prophetam veritas ipſa teſtatur. Qui autem bene vivunt, redimunt hoc tempus: merentur enim, ut Deus, quin vitam eorum intercidat, ſinat immo eos vivere totum illud tempus, quo naturaliter illis vivendum eſſet, ac ſæpe in virtutum præmium dies illorum producat. Vel, ut explicat S. Auguſtinus, tempus redimere eſt, ſanctis ſeſe occupare exercitiis, ac Deo tempus illud impendere, quod in ſæcularibus negotiis tranſmittendum fuiſſet: ita alterum datur, ut alterum obtineatur, quemadmodum numeratur pecunia, ut aliquod, quod opus eſt, comparetur. Vel, uti S. Hieronymus inquit, eſt tempus impendere in bonis operibus ad redimendam beatam æternitatem, cujus fecimus jacturam. Tempus, ut ita dicam, captivum eſt, cum eodem in malefactis abutimur, ſed in libertatem vindicatur, atque redimitur, cum in bonis, ſanctiſque actionibus impenditur. Nequitia, & improbitas illud, ut ita dicam, vendidit, vel oppignoravit; ſed pietas, & virtus redimit, vel liberat, efficitque, ut propriæ noſtrum ſit, quia eſt pro bono, atque utilitate noſtra.

Deus impiorum tempus vel producit, vel imminuit ſecundum miſericordiæ aut juſtitiæ ſuæ regulas.

Cum inquit Scriptura, Deum numeraſſe dies vitæ

noſtræ, ac illis terminos conſtituiſſe, quos hominibus prætergredi integrum non eſt; docet Theologia, hos terminos duplicis eſſe generis, alios quidem naturales juxta rerum curſum, alios extraordinarios, qui in impiis, vel a Dei miſericordia proficiſcuntur ſi longi ſunt, ut illius adſit tempus ſeſe recipiendi, ac malum, quod fecerunt, reparandi, vel a juſtitia, ſi breves, ut illis auferatur ſpatium ulterius peccandi, atque ut illi ob peccata, quæ commiſerunt, puniantur. Hoc inferri poteſt ex verbis Prophetæ Ezechielis cap. 21. ubi loquens de Sedecia rege ait: *Cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita.* Videlicet, adveniſſe finem dierum ejus non quidem ſecundum curſum naturæ, ſed iniquitatis, quæ acceleravit hanc horam, quam natura non expectabat.

PARAGRAPHUS VI.

Delecti ex Aſceticis, recentioribuſque concionatoribus loci hujus argumenti.

Quam ſolliciti eſſe debemus, ut tempus bene impendamus.

TEmpus aliquid eſt ita pretioſum, ut honores omnes, omniaque mundi bona minime comparanda ſint cum momenti unius pretio; & licet unicum impenſum fuiſſet momentum ad omnia mundi bona acquirenda, ſi nihil habes præterea, dicere poſſumus, coram Deo, qui ſanum de rebus omnibus fert judicium, hoc eſſe, temporis jacturam feciſſe. Nullus eſt in inferno reprobus, qui paratus non eſſet regnis omnibus, omnibuſque mundi bonis, ſi ea poſſideret, relinquendis, ut redimeret momentum illius temporis, quod in nugis impendit, & quod ipſi prodigimus, ac ſimiliter perdimus. Intelligamus, ſi fieri poteſt, quid ſit gratia; quid valeat poſſeſſio Dei. Tempus nobis datum fuit, ut ſingulis momentis in gratia creſceremus, utque divinæ gratiæ ſubſidio mereremur beatorum ſedem, ac Dei ipſius poſſeſſionem; & verum eſt dicere, ſingulis momentis, quæ propter Deum non impendimus, majorem a nobis jacturam factam fuiſſe, quam ſi mundum univerſum amiſiſſemus. Quod Sancti in cœlo facere non poterunt in omnem æternitatem omnibus perfectiſſimis amoris Dei actibus, videlicet novum gloriæ gradum mereri; id ego facere poſſum unico charitatis actu momento quolibet. Quod reprobi gemitibus ſuis, ac pœnitentia terribiles cruciatus paſſi facere nequibunt, videlicet Dei flectere iracundiam, & obtinere veniam vel minimi e ſceleribus ſuis, id ego ſingulis momentis unico ſuſpiriolo, atque lacrymula præſtare poſſum: poſſum quovis momento unico perfectæ contritionis actu obtinere veniam omnium peccatorum meorum. Felix, vel infelix æternitas pendet a bono, vel malo temporis uſu. Noſtra ſalus nonniſi in tempore fieri poteſt, & inveniuntur, qui neſciunt, quid faciant, qui nugis tantum occupantur, qui ſuum otium faſtidiunt, qui tempus tantummodo fallere, ac terrere quærunt, neque ſciunt, quomodo illud impendere poſſint. *P. Croiſet tom. 2. receſſu ſpiritualis pro una die in ſingulos menſes.*

Parum afficimur jactura rei adeo pretioſæ, quale tempus eſt.

Qua cura a nobis habenda ratio eſt hujus temporis, cujus omnia momenta ſunt adeo pretioſa? Et quam ſubimus jacturam illius jacturam facientes? Attamen jactura hæc adeo levem nobis infert dolorem. Cum de temporalibus agitur negotiis, quamvis adeo exigui momenti ſint, ubi cum ſalutis negotio conferantur, omnia momenta in lucro ponimus; ſi aliquod nobis elabitur, maximo mœrore conficimur; & quamcumque diligentiam, & curam adhibeamus, metuimus ſemper ne tempus nobis deſit; cum vero agitur de æternitate, tempus nobis ſupereſſe invenimus; & cum de cœlo acquirendo ſermo eſt, ſatis ſemper, ſuperque temporis nobis futurum ſperamus. Heu! veniet tempus, quo ſanius de rebus iſtis ferentes judicium, alios ſenſus fovebimus. Veniet tempus, quo deſiderio conficiemur horum dierum, & annorum, quos adeo male impendimus; & hæc deſideria tunc erunt inutilia. Veniet tempus, quo omnia impenderemus redempturi aliquot ex illis momentis, quæ prodigimus, quæ amittimus, & quæ amittere volumus; atque ad deſperationem adigemur videntes momenta hæc a nobis amiſſa fuiſſe. *Idem.*

Tempus breve eſt, non enim durat, niſi donec vivimus: heu! vitæ meæ dimidium fortaſſe, & ultra abiit, & quomodonam hoc tempore uſus ſum? Quid mihi poſuere tot anni, qui effluxerunt? Quantum temporis amiſi id faciens, quod mihi faciendum non erat, & id, quod faciendum erat, non faciens? O

Deus! quanam mihi ratio erit reddenda? At ullam ne expectare debeo miſericordiam, niſi impoſterum melius tempore uſus fuero, ſi ulterius diſtulero ſervire Deo, & ſalutem meam operari? Quapropter ſecundum Apoſtoli monitum, dum tempus habemus, operemur bonum; fortaſſe nonniſi exiguum mihi ad vivendum ſupereſt ſpatium; nolo igitur, ne unum quidem momentum differre, ut bene vivere incipiam. *Idem*.

Tempus ubi amiſſum, vel male inſumptum fuerit, eſt irreparabile.

Bonus futuri temporis uſus educere nos poteſt quidem ex periculo, in quod ob præteriti jacturam lapſi ſumus; ſed efficere nequit, ne hanc fecerimus jacturam, & ne tot horas, dies, & hebdomadas amittentes amiſerimus gratias omnes, quas Deo placuerat adnectere bono uſui earum horarum, dierum, hebdomadumque, & merita omnia, quæ poteramus adipiſci, iiſdem, uti eſt opus, utentes. O Deus, qualem jacturam! Numeremus, ſi fieri poteſt, omnia momenta, quæ male impendimus, ex quo rationis uſum ſortiti ſumus: quot gratias amiſſas! quot amiſſa meri a nunquam a nobis in æternum reparanda! Tempus videlicet traducimus, hoc nomine appellamus tempus, quod in inanibus nugis, noxiiſque oblectationibus terimus. O Deus, quam dedecet chriſtianum hominem hic ſermo! Tempus traducimus! ſed tempus iſtud præteritum, tempus hoc miſere amiſſum non revertetur ultra, non ſecus ac gratiæ, quas mereri poteramus hoc tempore bene utentes. *Idem*.

Temporis jactura cauſa eſt, quod ſæpe nos tædet temporis.

Tempus eſt adeo pretioſum ſimul, & breve; & nihilominus nil tam cupide optamus, quam videre tempus hoc præterire. Statim ac ad aliquam anni tempeſtatem pervenimus, jam ad aliam perveniſſe vellemus. Undenam hæc inquietudo? Num quod nimis diu vivimus? An quod nos vitæ noſtræ tædet? Neutrum ſane. Nemo hanc tædii ſpeciem magis ſentit, quam qui deliciis affluunt, & qui majoribus in vita voluptatibus perfunduntur. Potiſſima involuntariæ hujus ſollicitudinis cauſa eſt, quod tempore abutimur; hæc jactura, quam videmus, & ſentimus, profecto nos inquietos facit, & quietem noſtram perturbat: tempus amiſſum ſemper nimis diuturnum eſt; futurum incertum minus inquietos ſollicitat, quam præſens perperam inſumptum. *Idem*.

In morte cognoſcimus temporis pretium, & illud amiſiſſe nos pænitet.

Cujus pretii nobis in morte videtur tempus illud quod totum præterfluit? Et cujus momenti videtur irreparabilis jactura, quam fecimus? Moroſum otium quot theſauros feciſti, ut amitterem! Inutiles viſitationes, inania, ac turpia colloquia quanto mihi ſtatis pretio! O ſi haberem vel unam temporis hujus adeo male amiſſi horam, o Deus, quam præclare illa uterer! Sed has horas ipſe habui, & ſi tunc cognoviſſem, quemadmodum nunc cognoſco, horum momentorum pretium, quam beatus nunc eſſem! Sed nunquid hoc ſatis meditatus non fueram? Nunquid non ſatis pretium temporis noram? Nunquid meæ tantum improbitati accepta referenda non eſt ea, quam feci, jactura? Ita morte impendente cogitabimus, ita ratiocinabimus; prævertamus hæc ſterilia deſideria, quæ ad deſperationem adducunt, donec hac vita fruimur. Cogitemus, quomodonam tempore tranſacto uſi fuerimus; præteriit, & ſi amiſſum eſt, quantam jacturam fecimus, & quomodo illam reparare poſſimus. Quam pulchri dies! quam pretioſa in illis diebus momenta! Si bene uſi fuiſſemus toto hoc tempore, quam ſuavi conſolatione nunc perfunderemur? Sed quis dolor, ſi illud amiſimus; & quis timor ad ſolam cogitationem rationes illius, quæ diſtricte a nobis erit reddenda, *Idem*.

Amiſſi temporis cogitatio nos impellere debet ut eo, quod reliquum eſt, bene utatmur.

Quid cogitandum eſt nobis de tempore, quod miſere in alea, ſpectaculis, inutilibus, noxiiſque colloquiis, mundaniſque cœtibus perdidimus? Heu! Major vitæ pars periit, & tempus ipſum, quod non ita perperam inſumptum fuit, eget fortaſſe pœnitentia; quid nobis expectandum eſt? Utamur ſaltem eo, quod ſupereſt, tempore; vitæ noſtræ tempus finitum eſt, & in ſingula momenta ad finem illius properamus. Meminerimus fore tempus, quo non licebit amplius uti tempore, eo quod illud excipiet æternitas: *Et tempus non erit amplius*. Apocal. 10. Bene igitur utamur eo, quod reſtat adhuc, & impoſterum ne unum quidem momentum amittamus. *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum*. Ad Galat. 6. *Idem*.

Quis favor, o Deus! quæ gratia! ſi vel unum diem concederes damnato infelici, qui in inferno cruciatur, & gemit, vel illi, qui hoc momento in peccato decedit, quomodonam uterentur? At nonne eamdem mihi ipſi largiris gratiam? Mihi concedis adhuc hunc diem, fortaſſe etiam hunc menſem, hunc annum, & otior! & tempus amitto! & tanto bono non utor! Quantam in nobis efficere debet impreſſionem hæc cogitatio! cum mihi aliquot annos vitæ concedit, poſtquam inferno me dignum præbui tot peccatis, quot patravi, nonne idem eſt, ac ſi me de inferno eruiſſet, ut mihi pœnitentiæ faciendæ tempus præberet? Mihi igitur iidem fovendi ſunt ſenſus, quos ille conciperet, cui adeo inſignem gratiam conceſſiſſet. Haud ita Domine, hæc lumina, hæ conſiderationes non erunt inutiles. Agnoſco gratiam, quam mihi largiris pœnitentiæ agendæ mihi præbens tempus; illis reſpondere volo; & nulla unquam res efficiet, ut adeo pretioſi temporis ullum poſthac momentum amittam. *Idem*.

In morte agnoſcemus omnia cum tempore præterire.

Ipſo mortis momento homo ſanum incipiet ferre judicium de temporis, cujus adeo prodigus fuit, pretio: dum occurret illi hæc cogitatio, tempus vitæ, quantumvis diuturna extiterit, præteriiſſe, ideoque hoc ipſius habita ratione idem eſſe, ac ſi nunquam fuiſſet. Quoniam cum quidquid præteriit, non ſit amplius, idem eſt, ac ſi nunquam fuiſſet: dum videbit, nihil ſibi niſi tempus præſens ſupereſſe, & hoc momentum celerrime labi, ac fortaſſe vitæ ſuæ poſtremum eſſe; ſimulque omnia creata, quæ adeo perdite amavit, omnia terrena, quæ efflictim deperiit, honores, voluptates, dignitates, opes, omnia hæc tranſitura umbræ inſtar evaneſcentis, dum illam amplecti exiſtimamus: *Tranſierunt omnia illa tanquam umbra*, Sap. 5. *P. Nepveu in libro, cui titulus: Modus ſeſe præparandi ad mortem*.

Quam pretioſum ſit tempus cum æternitate comparatū.

Si tempus reſpicimus cum beata, vel miſera æternitate, quæ illius merces eſt, vel pœna, collatum, nihil illo magis exiſtimationem noſtram meretur, etenim ne unum quidem eſt vitæ noſtræ momentum, quod ſi impendatur Deo, non poſſit nobis beatitudinis æternitatem promereri. Ita eſt, quodvis momentum integram valere poteſt æternitatem, quodnam illius ergo pretium eſt? Quanti faciendum eſt, quanta cura ratio illius eſt habenda! Hominum plerique hoc modo non intelligunt, ſed homo proximus morti hoc nimis intelligit. Heu! tunc omnium bonorum ſuorum jactura, ac plurimorum annorum pœnitentia unum redimere diem, unam horam temporis illius, quod perperam impendit. Tunc voluptas erat, atque felicitas putabatur invenire temporis amittendi occaſiones; at quid non fieret, quid non impenderetur, ut illud poſſet reparari? Sed audietur terribilis divinæ juſtitiæ vox funeſtam hanc ſententiam proferentis: *Tempus non erit amplius*. Apoc. 10. Nullum tibi erit amplius tempus, ideoque nullus locus gratiis, pœnitentiæ, miſericordiæ, hæc omnia cum tempore deſitura ſunt: *Tempus non erit amplius*. Quodnam fulmineum telum huic miſero! Fac Domine, ut hujus ſententiæ timor me ita perterreat, ut nihil intentatum, inauſumque relinquam, ut illam effugiam. *Idem*.

Peccatoris in morte ſenſus, ob temporis a ſe amiſſi jacturam.

Senſus, quem adſpectus, & cogitatio temporis amiſſi gignet in anima peccatoris morientis, erit pœnitentiæ ſimul, ac deſperationis; primum quod adeo perperam adeo pretioſum tempus inſumpſerit, quod totidem, ut ita dicam, amiſerit æternitates, quot momenta male impenderit, quorum ſingulis æternæ gloriæ gradum poterat mereri: ſecundo, quod non poſſit præteritum revocare tempus; quomodo enim poſſet, quandoquidem neque ipſe Deus, licet omnipotens, id poteſt? *Idem*.

Conſiderationes celeritatis temporis.

Tempus reſpici debet tanquam rapidus torrens, omnia, ut S. Auguſtinus ait, trahens, noſque trahens ſecum, & ipſe curſus ſui pernicitate tractus: *Momentis tranſvolantibus cuncta rapiuntur, torrens rerum fluit*. Quis autem homo eſt, qui ſecus torrentem, vel in arena ponere velit ædificium? Numquid autem nos ſapientiores ſumus, qui ædificamus in ſolo adeo mobili, quale tempus eſt? Dicamus ſæpe nobiſmet ipſis, pergit S. Aug. modo cum id utiliter facere poſſumus: omnia prætereunt; ne aliquando ad id redigamur, ut inutiliter dicere debeamus, omnia præterierunt. Sæpe nobiſmet ipſis cum Seneca inter ipſas delicias, & voluptates dicamus; *hæc quandiu?* Quandiu iſta perſiſtent? Magna poſſideo bona, magnas dignitates, magnos honores, omni deliciarum genere perfruor: *Sed hæc quandiu?* Iſta cogitatio, addit ille, imbres lacrymarum elicuit ex potentiſſimis regibus inter ſuos triumphos, ac luxum, majori dolore affectis ex metu ea quamprimum bona amittendi, quam ex eadem poſſidendi voluptate. *Idem*.

Exemplum ejus curæ qua temporis rationem habere decet.

Si mercator eo eſſet in loco, ubi in ſingulas horas immenſam auri vim lucrari poſſet, perderetne horas has adeo pretioſas? Et ſi per negligentiam earum plures jam amiſiſſet, nonne ad deſperationem adductus eſſet? Et ſi aliquæ ſupereſſent, adhuc quanam diligentia illas impenderet jacturas ſuas reparaturus? Mercatoris hujus agendi ratio nonne ſimul eſt & negligentiæ noſtræ exprobratio, & documentum, ex quo omnes homines proficere debent? Tandem enim quanam in re hominum plerique ſuum tempus inſumunt? Alii quidem nihil faciendo, eaque lacrymabilis inertia eſt; alii quodcumque aliud faciendo præter ea, quæ ſibi facienda ſunt, ac vita eorum non aliud quam vanitas eſt; alii vero oppoſitum faciendo eorum, quæ ſunt facienda, eorumque vita non aliud eſt, quam jugis perturbatio. *Idem*.

Sub anni finem conſiderandum eſt, quanam in re fuerit impenſum.

Jam ad anni finem perveniſti, nunquid hic & infidelitatum, & ingratitudinum tuarum finis erit? Quomodonam hoc anno vixiſti? An potius vere ne vixiſti? Poteſne dicere ex toto hoc anno vel unum fuiſſe diem, quem Deo omnino devoveris? unicam actionem, quam pro illo unice operatus fueris? attamen quidquid propter Deum factum non eſt, tibi periit. Quæ jactura! Heu quot ſalutis adminicula neglecta! quot gratiæ contemptæ! quantum temporis amiſſi! Quomodonam hæc reparari poſſunt? Hoc facere non poſſumus, niſi magis ſolliciti fuerimus illo tempore, quod habemus, & quod ſupereſt nobis. Viator, qui in via gradum ſiſtit, ubi videt ſibi itineris multum, diei vero parum ſupereſſe, moras ſuas pedum celeritate, ac diligentia reparare conatur. Quid hactenus fuit vita noſtra, niſi jugis temporis jactura? Cur ergo non feſtinamus? cur non paremus Domini conſilio hortantis, ut donec dies eſt, ambulemus, ne nox ingruat, mors videlicet, quæ nihil nos agere ſinat? . . . . Si Dei verbis tibi nuntiaretur, te hoc anno moriturum, quid ageres? qua cura minimam etiam temporis particulam impenderes, te omnibus Dei gratiis fidelem præberes, omnia tua obires officia, in omnium bonorum operum exercitatione verſareris, & ageres pœnitentiam? Heu! cur modo non facis, quod tunc te feciſſe velles? *Idem tom. 4. chriſtianarum conſiderationum*.

Quidquid pro Deo factum non eſt temporis jactura eſt.

Pro certo habendum eſt, quodcumque temporis propter Deum non impenditur, meram eſſe temporis jacturam; curas, laboreſque omnes ad finem hunc non tendentes vanos eſſe, & inutiles; ac denique operas omnes, quæ mundo impenduntur, vel propriæ voluptati totidem eſſe furta, quæ Deo fiunt; ita ut homo ſub vitæ finem, poſtquam ſe ipſum torquere non deſiit cupiditatibus ſuis ſatisfacturus, cum Salomone exclamare teneatur: Quem ex omnibus laboribus meis fructum percipi? *Quod habet amplius homo de univerſo labore ſuo?* Eccleſ. 1. *De la Font in eccleſiaſticis ſermonibus pro 4. poſt Pentecoſten Dominica*.

Niſi primos, melioreſque vitæ noſtræ annos impendimus Deo, ſaltem id, quod ſupereſt, temporis impendamus; quandoquidem, quod elapſum eſt, eidem impendere non licet. Æquo, lubentique animo offeramus illi, quidquid ſupereſt tot evagationibus, atque diſſipationibus in mundi hujus negotia. Præſtat enim aliquantulum boni facere, quam nihil omnino. Præſtat etiam modicum illud tempus, quod vitæ nobis reliquum eſt, Dei ſervitio devovere, quam illud confundere cum tot annis, quos amiſimus, & quos ille in judicio proferet adverſum nos, niſi egerimus pœnitentiam. Utique, o Chriſtiani; adducet Deus contra nos omne tempus, quod amiſimus: *Vocabit adverſum te tempus*. Vocabit pueritiam hanc, quæ fuit adeo incorrigibilis; adoleſcentiam cupiditatibus adeo corruptam; virilem ætatem pro æternitate adeo inutiliter tranſactam: ſed ſi eo tempore, quod ſupereſt, melius uſi fuerimus, quamvis unus ſupereſſet annus, menſis unus, hebdomas, dies, omne illud tempus, quod amiſimus, nullo nos amplius rubore ſuffundet. Non reminiſcetur Deus peccatorum noſtrorum, niſi ut noſtræ pœnitentiæ meminerit, quæ diſſipatos, perperamque inſumptos revocans annos efficiet, ut pleni dierum moriamur, hoc eſt, juxta Scripturæ ſenſum, virtutum, bonorumque operum pleni. *Sermones chriſtiani, ſermone pro die Circumciſionis*.

Cum præſens tantum in noſtra ſit poteſtate, & alioquin futurum incertū ſit, differre non debemus ſervire Deo.

Ex omnibus vitæ noſtræ momentis, quibus noſmet convertere, ac Deo devovere poſſumus, præſens tantummodo in noſtra poteſtate ſitum eſt. Præteritum non eſt amplius; futurum incertum eſt; præſens tantum in manu noſtra eſt, & hoc præſens nihil aliud eſt, quam breve momentum, quod eſſe poteſt poſtremum, & quod plerumque extremum eſt, cum minus exiſtimatur. Igitur differendum ulterius non eſt; dilatio eſt periculoſa; eodem ipſo momento, in quo ſumus, noſmet adducere debemus eum in ſtatum, in quo eſſe vellemus eo momento, quo ad temporis exitum, atque æternitatis principium pervenerimus. Nunc cedere volo, o Deus; nolo amplius differre; ex hoc momento tuus ſum. Accipe, Domine, motus omnes cordis mei, & momenta omnia vitæ meæ, quæ mihi ſuperſunt, ut expiem pravum illius temporis uſum, quod mundo hoſti infeſtiſſimo tuo deſerviens tranſegi. Heu! quam me pœnitet temporis male perditi? Et quam beatus eſſem, ſi illud poſſem reparare! *P. Nepveu in receſſu pro præparatione ad mortem*.

Nobis habēda eſt temporis ratio, nobiſque retinendæ ſunt gratiæ, quæ cum tempore tranſeunt.

Si temporis naturam perpendimus, illius quam diligentiſſimam rationem habere debemus; quoniam præteritum non eſt amplius, neque revertitur unquam; futurum incertum eſt; & præſens nil aliud eſt præter momentum, quod eo ipſo, quo nominatur, prætervolat. Hæc autem momenta illa ſunt, a quorum bono, vel malo uſu noſtra pendet æternitas: *Momenta æternitatis gravida*, quemadmodum a Patre quodam vocantur. Hæc, inquam, momenta ſunt, quorum fugitiva pernicitas remoranda eſt retinendo gratias divinas, quæ cum illis prætereunt; & quæ ſæpe non revertuntur amplius, non ſecus ac fugacia momenta, a quibus rapiuntur. Divina Sapientia nobis futurum abſcondit, ut præſenti bene utamur; nos vero præſens amittimus, quia in futuro confidimus. *Specimen ſermonum pro Adventu*.

Nonne mirum eſt, audiri nonnumquam Chriſtianos qui ultro, citroque nonnumquam percontantur, quanam in re tempus traducturi ſint, & neſciunt, quanam in re ſibi ſit traducendum? Peccatum habent in anima, in odio Dei ſunt, & quærunt, quid ſibi faciendum de tempore? Heu miſeri! tempus impendite agentes pœnitentiam, ut a Deo juſta ira ſuccenſo miſericordiam obtineatis. Heu! ſi reprobus in inferno illud haberet tempus, de quo neſcitis, quod vobis faciendum ſit, quam ille ageret pœnitentiam! Sunt alii, qui tempus terunt malum faciendo; quod ut nobis perſuaſum ſit, ſatis eſt morum ſæculi corruptionem, & plerorumque ſæcularium licentiam intueri. Heu! tempus hoc, quod eſt adeo breve, ut bonum faciatis, nimis etiam diuturnum eſt, ut faciatis malum. Denique plerique amittunt tempus, quia quodlibet aliud ab eo, quod agendum illis eſſet, operantur; & hac in re illi etiam, qui pietatem profitentur, ſeſe debent excutere. Mulier, exempli gratia, cui familia regunda eſt, optimum factu arbitrabitur, tempus in eccleſia traducere: ſed fallitur; aliud facit ab eo, quod illi faciendum eſt, & hoc ſolum ſufficit exemplum, ut cognoſcamus, quid hac in re peccetur. Ut bene impendatur tempus, non ſatis eſt bonas actiones operari; bene faciendæ ſunt; utque bene fiant, faciendæ ſunt ſecundum ordinem, hoc eſt, in tempore, & ſecundum cujuslibet ſtatum, & officium; & niſi in hoc ordine fiant, & ſecundum has regulas, & circumſtantias, deſinunt eſſe bonæ, ac tempus, quod in illis faciendis inſumitur, amiſſum eſt. *Ibidem pro Quadrageſima*.

Magna temeritas eſt a futuro pendere in iis præſertim, quæ ad ſalutem pertinent.

Quænam temeritas eſt hominis de annis, vitaque ſua diſponere cum neque poteſtatem habeat de craſtina die diſponendi! quod jam pridem ſapiens quidam dixit: *Quam ſtultum eſt ætatem diſponere, ne craſtino quidem dominamur*. Nullus eſt futuri temporis dies, hora, momentum, quod vitæ noſtræ finis eſſe non poſſit, & ut S. Proſper ait, poſtquam mors per peccatum introducta fuit in mundum, poteſtatem ſuam in omnes vitæ noſtræ dies extendit: *Obnoxium ſibi nomen fecit diem*. Ratio, fides, & experientia nos docent, nihil eſſe in mundo, non nobilitatem, non ſcientiam, non opes, non virtutem, quod nobis certum promittere poſſit in tempus futurum vitæ diem. Ergo ſecundum hoc principium argumentamini, & cum ſancto Auguſtino dicite: *Omnis ſpes, quæ tempori committitur, incerta eſt, quia tempus incertum eſt*. In hoc peccator palam oſtendit, ſe ſalutem ſuam contemnere, neque metuere illam in diſcrimen adducere, quandoquidem objicit illam rei, quæ æque incerta eſt, ac tempus. *Pater Texier in Quadrageſima ſermone pro Dominica Paſſionis*.

Diſcrimen inter tempus, & æternitatem.

Tempus nos pertranſeundo viſitat, quin unquam remoretur, velut aqua fluminis ſemper præterfluentis. Æternitas manet immobilis, & inconcuſſa, tanquam tellus fluvium ſinu ſuo geſtans. Tempus habet omnes partes ſuas ſeparatas, & quæ ſimul etiam eſſe non poſſunt; aliæ enim alias tradunt, alia

jam præterierunt, aliæ adhuc venturæ ſunt, & nihil in tempore præſens eſt præter unicum momentum indiviſibile. Æternitas non habet partes; tota ſimul eſt, atque indiviſibilis; non habet præteritum, neque futurum. Tempus perituris tantum rebus adhæreſcit, eaſque ſenſim devorat, & abſumit: æternitas e contra entibus ſolidis, ac invariabilibus, & quæ perire nequeunt, adhæret. Demum id, quod tempus dicitur, non aliud eſt, quam ſucceſſiva rerum periturarum, quæ finem ſunt habituræ, duratio; æternitas vero eſt duratio conſtans, & invariabilis rerum, quæ nullum invenient finem. Ita nihil ſimile eſt tempus inter, & æternitatem; & tantum abeſt, quod alterum ex altero comparari poſſit, & alterum ſit alterius menſura, ut inter utrumque magna ſit oppoſitio. Non ſatis liquet nobis, quid ſit tempus, ut ſcire poſſimus, quid ſit æternitas; ita enim conſuevimus rei durationem concipere, veluti longam annorum ſeriem, qui defluunt, ac ſibi ſuccedunt; neque enim concipere poſſumus, eam alio pacto magnam habere poſſe durationem; & inde oritur, quod cum nobis exhibere volumus æternitatem, ſæculorum myriades inter ſe multiplicamus. *P. de Argentano Capuccinus: In collationibus de magnalibus Dei.*

Quid nobiſmet ipſis exprobrare poſſimus circa temporis jacturam.

Admiror quotieſcumque apud S. Bernardum lego piam exprobrationem, qua ſe ipſum redarguit. Neſcio, inquit, quomodo horæ, hebdomadæque labantur; & ecce jam dies in occaſum inclinat. Tempus, quod adeo inutiliter abſumpſi, nunquam eſt reverſurum, & dicere neſcirem, quid fecerim propter Deum. Revertimini momenta, horæ amiſſæ, quæ me inertiæ accuſatis, revertimini, donec Creatori, atque Salvatori meo aliqua præbeam argumenta curæ, ac deſiderii, quo illi placere contendo. Cur ille me in mundo poſuit, ac tandiu illic me patitur, niſi ut operer? pro quo autem agam, niſi pro illo, cui omne ingenium, mentem, cor, omneſque vires meas debeo? *Lambert homil. pro duodecima poſt Pentecoſten Dominica.*

Querela ridicula eorum, quorum tædet temporis, ac neſciunt quanam in re illud inſumant.

Audiri ne poſſunt verba, quæ majorem indigitent inſaniam, quam hæc: *Occidamus tempus?* Nemo neſcit, nos a tempore occidi; ne unum quidem eſſe inter ea momenta, quibus conſtat, quo aliquod nobis vulnus non infligat, & mortem ipſam acceleret; & nihilominus illud occidere volumus. Nihil fingi poteſt huic inſaniæ par: vel enim hæc verba nihil ſignificant; vel ſi ſignificant, animum recreemus, tædio nos liberemus; ipſi nobis adverſamur; quandoquidem ſæpe dicimus, tempus perniciſſime ferri, dies, menſes, & annos nihil durare, hoc enim ex nobis ſæpiſſime auditur. Faciant, quodcunque voluerint homines, nunquam utiliter, ac jucunde tempus traducent, niſi illud diſtribuere noverint ſecundum pietatis, atque rationis regulas, quiſque inter ſuæ religionis, & profeſſionis officia, & inter innocua ſolatia, quibus ad animum recreandum opus eſt nobis. Hoc pacto tempus nunquam nos afficit tædio, quia nullum nobis unquam ſupereſt tempus. *Du Tremblay in tractatu de ludis.*

De brevitate temporis cum æternitate comparata.

Primo ſtatim intuitu facere non poſſemus, quominus cum S. Auguſtino conciperemus, ea, quæcunque fines habent, diu permanere non poſſe: *Nihil eſt diuturnum, in quo reperitur aliquod extremum.* Ita licet omnia ſimul conjungeremus tempora, quæ mens ſibi fingere poſſet; hæc temporis magnitudo æternitati comparata ſuos haberet fines, & hæc immenſa ſpatia, quibus aliquid adeo vaſtum ineſſe videtur, ad ſummum breve eſſent momentum; *Omnia temporum ſpatia æternitati comparata, non exigua ſunt computanda, ſed nulla*, idem S. Doctor ait. Si hoc verum eſt de ſæculorum omnium extenſione, quid dicemus de hac exigua temporis parte, quæ intra vitæ noſtræ terminos continetur? Non dicemus hoc eſſe momentum, quo, quanquam adeo exiguum illud ſit, tot, tantaque nobis facienda ſunt, videlicet peccata expianda, affectus ſuperandi, acquirendæ virtutes, Paradiſus lucrandus, evitandus infernus? *P. de la Rue in ſermonibus ſub hoc nomine impreſſis, ſermone pro feria tertia poſt Paſſionis Dominicam.*

Tempus ſucceſſive tantum, & in ſingula momenta nobis datur.

Si tempus certum eſſet, ſi naturæ eorum bonorum, quæ tota ſimul poſſideri poſſunt, ſimile, partem illius poſſemus amittere ſperantes fore, ut bono reliqui temporis uſu prioris jacturam reparare integrum eſſet. Sed hoc ſperare non licet; tempus ſucceſſive tantum nobis præbetur, amittimus illud, cum eo fruimur, ejuſque pernicitas eodem momento id rapit, quod nobis largitur. *Iſti dies non ſunt*, dicebat olim S. Auguſtinus; *ante abeunt pene quam veniant, & cum venerint, ſtare non poſſunt; jungunt ſe, ſequuntur ſe, ſed non ſe tenent.* Vitæ noſtræ dies, proprie loquendo, non ſunt dies noſtri, & quos re ipſa exiſtere dicere valeamus, vix incipiunt, cum deſinunt, alii alios ſequuntur; ſed nunquam ſubſiſtunt, ut aliquid permanens, ac duraturum ſimul efficere poſſint. *Idem.*

Tempus eſt irreparabile, & nunquam revertitur.

Tempus ſolum eſt irreparabile; ſi bonam amiſimus valetudinem, aliquando convaleſcimus; ſi adverſa jactati fortuna bonis exuimur, bona hæc iterum poſſunt acquiri. Omnia reparantur; tempus unum reparari non poteſt, quidquid præteriit, jam rediturum non eſt. Flos adoleſcentiæ amoribus, hilaritati, & vitæ voluptati impenſus effluxit, itaut reparari non poſſit. Verum ne prætermittamus hac in re cum S. Bernardo animadvertere; ſi tempus tanta fertur celeritate, ut nequeat reverti, ea tamen, quæ hoc tempore facimus, nihilominus vigebunt, itaut nulla re valeant unquam deleri. Non nego, ubi peccatum commiſſum fuerit, hoc ſinceri doloris lacrymis deleri poſſe; verum eſt tamen dicere, peccatum fuiſſe commiſſum, & quamvis expiatum ſit, non ideo tamen dici poſſe, quod minime fuerit: *Et ſi facere in tempore fuit, feciſſe in æternum manet. Idem.*

Omne ferme vitæ tempus amittitur.

Otium meliorem vitæ partem abſumit; hoc nemo negare poteſt. Profecto ſi de rebus judicium ferendum eſt, prout ſunt; utque initium ducamus a pulcherrima vitæ noſtræ parte; quanam in re illa inſumitur? Adoleſcentum negotium eſt, negotiis vacare; quod corporalibus denegant neceſſitatibus, hoc illi impendunt ludo, amori, ſexcentiſque rebus, quas referre pudet. Mortales hujuſmodi numerare incipient annos viginti, atque triginta, quin poſſint totidem numerare dies impenſos Deo, & ſalutis ſuæ negotio devotos. Cum ætate hac effectus ſint vehementiores, quilibet indulget voluptati, atque mira cæcitate ſibi perſuadet, opus eſſe, ut ſeſe illi totum abdat. Oporteret, ut hi rem maximi momenti conſiderarent, tempus videlicet vitæ illis concedi tantum, ut iis impendatur rebus, quæ ad ſalutem ſpectant; etenim, ut S. Thomas inquit, inter Angeli, & hominis tempus hoc diſcriminis intereſt, quod Angeli tempus breve eſt, nullumque inter creationem, & prædeſtinationem, aut reprobationem illius interjectum fuit ſpatium; ſed cum homine Deus ſeſe magis propitium præbuit; tantumque quippe illi conceſſit temporis, quantum ab illius nativitate ad mortem uſque intercedit, & hoc eidem conceſſit non in inutilibus rebus tranſmittendum, ſed religioſius in ſui ipſius ſanctificationem impendendum. *Idem.*

Quanam in re negotioſi homines ſuum tempus impendunt.

Ubi nos homines conſidero, vel togatos, vel negotiis tranſigendis intentos, video illos temporis admodum avaros eſſe, eo uſque ut eorum avaritia ipſis deneget ea, quæ vel vitæ vel ſolatiis ipſorum ſunt maxime neceſſaria. At cur id genus homines tanta avaritia temporis ſui curam habent? Heu! ut alienis vacent negotiis, ut plurimorum privatorum negotia tranſigant, quæ illi ſibi aſſumunt tranſigenda. Tot inter impedimenta, atque chirographorum, monumentorumque conſolationes nihil ſibimet temporis tribuunt, ac de nulla re minus, quam de æternitate ſua ſunt ſolliciti. Qui publicis deſtinetur negotiis, qui pro aliis curam, & ſollicitudinem gerit, inquit Seneca, ſeſe ipſum colligere nequit, nec ea cogitare, quæ ad ſe pertinent; tot enim aliena impedimenta eum diſſipant, eique negotium faceſſunt. Hanc ob rem ille miſeram putabat hominum conditionem, & ob eamdem ipſi potiori jure Chriſtianorum cæcitatem deflere debemus, qui alio ſpectare debent, atque æternitatem cogitare. *Idem.*

Vanæ, ac inutiles cogitationes hominum, qui temporis ſui jacturam faciunt.

Iſaias Propheta hominum opus comparat papyraceis oppidulis, quæ nonnunquam ludibundi ædificant pueri. Hæc illi ſumma extruunt cura, nos vero illorum conatus ridemus. Deus hoc ipſum cum hominibus agit. S. inquit Auguſtinus, maxima eorum negotia meræ ſunt nugæ: *Majorum nugæ negotia vocantur.* Nugæ iſtæ omne illud tempus exhauriunt, quod ſanctificationi eſſet impendendum, & poſt ſexcentarum occupationum æſtum, cum morti propiores ſumus, noſmet pauperes, nudos, rebuſque omnibus vacuos invenimus; quod Epiſcopo cuidam exprobrabat Angelus ille, de quo in Apocalypſi cap. 3. ſermo eſt: *Neſcis, quia miſer es, & miſerabilis, & pauper, & nudus.* Tu, qui in mundo aliquid eſſe videris, tu, qui haberis homo ſeriis negotiis intentus, quam alios fallis, ac temetipſum decipis! Neſcis enim, te ad turpiſſimam redactum eſſe egeſtatem, eo quod totum vitæ tuæ ſpatium in otio impendiſti, & nihil pro cœlo adeptus es. *Idem.*

Quid nobis cogitandum videntibus tot annos male inſumptos.

Per pœnitentiam redimendum eſt tempus præteritum, necnon bene utendum præſenti ad illud rite expiandum. Tot mihi effluxerunt anni, dicere debet Chriſtianus, & adeo paucæ ſunt horæ, quas pro mea ſalute impendi? Nihilominus divina miſericordia mihi adhuc medicinam reliquit, ut videlicet, Ezechiæ regis exemplo, amiſſos annos recogitem in amaritudine animæ meæ, & hoc pacto revocem illos. Hoc vos aliquando cogitaretis vellem. Conſiderate naturam rerum, in quibus tempus veſtrum prodegiſtis. Societates, viſitationes, ludos, convivia, ſpectacula, quid de his rebus omnibus factum eſt? Facile eſt in nihili abyſſo perire; dicam melius, hæc omnia in æternitatem alliſa periiſſe. Hoc ipſum accidet fallacibus conſolationibus, quas adhuc guſtatis, & ex iis, quæ præterierunt, edocendi eſtis uſum eorum, quæ ſuperſunt. Oportet vos de vanitate ejus temporis, quod effluxit, edocti diſcatis utiliter parcere illi, quod effluet adhuc; ac illud impendatis in chriſtiana opera, quæ feliciter in æternitatem deſinant, non autem in criminoſas, inutileſque actiones, quæ infelicem tantummodo pœnitentiam relinquunt. *Idem.*

Ne pretioſum hoc tempus amittas, in lucro pone momenta adeo pretioſa vitæ, quam tranſigis, veluti nunquam deſituram. Scias, hoc tempus unicum eſſe inter naturalia, quæ poſſides bona; illud tibi reſervaſſe naturam, & nihil homini viventi illud eripere poſſe: *Omnis ſiquidem res aliena eſt a nobis, quod noſtrum eſt, tempus eſt.* Verba ſunt Senecæ, ſed a S. Bernardo adoptata, atque conſecrata. Et ſane reliqua quæcumque bona temporis injuriæ ſunt obnoxia, & licet omnibus ſeu naturæ, ſeu fortunæ bonis exutus eſſem, me non admodum infelicem putarem, dummodo mihi tempus eſſet, & ſpes, duo calamitoſorum ſolatia. *Idem.*

Dolor in morte ob tempus amiſſum, ac male impenſum.

Quænam magis acerba impreſſio ea, quam parit recordatio temporis amiſſi cogitantibus, quid in ſingula momenta mereri potuiſſent? Heu! quot pretioſæ horæ male impenſæ! tempus, quod mihi fuerat conceſſum, ut ſalutem meam operarer, impendendum ne erat ludo, ſpectaculis, inanibus colloquiis, & nugis? Heu! cur non ſuperſunt adhuc mihi aliquæ ex horis illis, quibus mei pertæſus otii tempus tantummodo fallere, ac traducere adnitebar! Heu! quomodonam in præſentiarum momentis ita pretioſis uterer! Illa habui, & perdidi. Quid nunc non fieret, ſed tempus ultra non eſt. Quod ſenſuum, vitæque diſcrimen inter flagitioſum hominem bene valentem, & eumdem morti proximum circa ea, quæ ad tempus pertinent! Idem homo eſt, at idem ne ſenſus eſt, eadem audacia? *P. Croiſet tom. 2. receſſuum.*

Mundana hæc mulier aliquando mœrore conficietur, eo quod tantum temporis ſeſe comens inſumpſerit, quod omnium oblectationum cœtibus interfuerit, quod rem familiarem aleæ ſacrificaverit, quod profanis adfuerit ſpectaculis; verbo, quicumque male tempus impenderint, æterno tabeſcent dolore, quod illud prodegerint. Ne ſinas, Domine, me ex hoc eſſe numero; ſatis ſuperque mihi cauſa eſt, propterquam me temporis amiſſi pœniteat. Heu! quam funeſtam ego rei hujus experientiam facerem, ſi modo mihi eſſet moriendum! Adhuc mihi tempus præbes, Domine, ad malum hoc evitandum, infinita miſericordia tua non abutas. Non ignoro, quot jam reprobati fuere, eo quod in vita ſua ſimiles his conſiderationes fecerunt; ſed hoc ipſum efficit, ut conſilium capiam non ſequendi exemplum eorum, & ex illorum calamitate proficiendi. *Idem.*

De illis, qui de malis temporibus conqueruntur.

Hoc tamquam principium ſtatuendum eſt, tempora omnia æque eſſe bona; quippe auctor temporum æqualem habet in omni eorum diſcrimine bonitatem. Nos vero tempore perperam utimur; & in hoc, non ſecus ac in ſexcentis aliis mala noſtra iis rebus imputamus, quibus utimur male. Fac, homines omnes boni ſint, & tempus nunquam malum erit. Ne dicas amplius, hoc tempus diu permanere non poſſe, & alterum venturum, quod magis erit propitium. Nullum permanet tempus, omnia prætereunt, & non revertuntur. Illa virtute, induſtria, ſtudio retineri poſſunt; non, ne fugiant, ſed ne pereant. Nihil jucundius eſt temporis bene inſumpti memoria. Sed quomodo tempore, ut opus eſt, uti neſcimus, poſtquam eodem uſi ſumus in ſuperflua vita, vel jugi negligentia, culpam rejicimus in tempus, quod omnino culpa vacat; pueritiam in ludo, ætatis robur in negotiis, aut voluptatibus ſenium in quæſtubus, inutilique pœnitentia conſumimus... Sed quin meliora expectemus tempora, ſuadeo, ut præſenti potius utaris, quandoquidem in tua ſitum eſt poteſtate; & hæc ſola via eſt inquietum ſuffocandi deſiderium jucunda, utilique fruitione; tempus hoc impendendo in virtutum chriſtianarum exercitatione, quoniam melius impendi non poteſt. *Deſumptum ex Petrarchæ dialogo de tempore, & æternitate.*

Tempus nobis nonniſi in ſingula momenta conceditur.

Notandum eſt, Deum, qui cæteris in rebus adeo magnificus, & liberalis erga hominem viſus eſt, unius tantum temporis avarum viſum fuiſſe. Hoc, ut ita dicam, guttatim nobis concedit; nunquam bina nobis tribuit momenta, ſed ſingula, neque alterum concedit, niſi prius fuerit elapſum. Quantumvis diuturna ſit vita noſtra, ſemper tamen iis conſtat momentis, quæ ſibi invicem ſuccedunt, ac eadem fluunt celeritate, qua perniciſſimus torrens, qui cohiberi nequit, & cujus ne una quidem gutta, ubi ſemel effluxerit, numquam revertitur. Ecce quid temporis nomine vocetur, quod vulgo in tres partes dividitur, in præteritum, præſens, & futurum. Præteritum noſtrum non eſt, neque reverti poteſt; futurum nondum eſt, & fortaſſe nunquam erit; præſens tantum ad nos pertinet; ſed heu! vix illud habemus, cum fugit, quin illud retinere valeamus; eodem momento, quo exiſtere incipit, tranſit, vel potius tranſiit. Aliquid ne ultra requiritur, ut, quam prætioſum ſit tempus, intelligamus? *Abbas de Monmorel homilia pro die Circunciſionis.*

Tempus licet pretioſum, illud eſt, quod minus habetur in pretio.

Quis crederet, hoc tempus, cujus parciſſimos nos eſſe deceret, a nobis omnium maxime prodigi? Petitur, & datur, quaſi nihil eſſet; homines eodem impediti videntur, ac ſeſe eodem expedire, ac illud amittere dumtaxat quærunt. Amicitia illud largitur, avaritia vendit, voluptas diſſipat, ſcelus profanat, inertia prodigit, libido conſumit, ſed raro illud virtus impendit. Anni noſtri inanibus abſumuntur ſollicitudinibus, tanquam araneæ, inquit Propheta... Ne labamur in abuſum æque noxium, qualis eſt temporis jactura; antequam Dominus a nobis illius rationem repetat, ipſi ex nobis rationem debemus expetere, quomodo eodem uſi fuerimus, nam quamvis præteritum ſit irrevocabile, verum eſt tamen, illud bono præſentis uſu poſſe reparari. *Idem.*

Ratio a nobis reddenda Deo temporis a nobis impenſi.

Cæterum ne cogitetis, inertiam tantummodo inquiſitum iri terribili ea ratione, quam Deus ex omnibus hominibus repetiturus eſt ejus temporis, quod illis concedit; multæ ſunt occupationes, in quas nihilo mitius agetur; quoniam ibi tempus non minus diſſipatur, quam in hujuſmodi nugis. Neque de illis tantum occupationibus loquor, quæ noxiæ ſunt, quippe nimis aperte ſunt malæ. Loquor de artifice, de mercatore, de homine plurimis implicito negotiis. Quamvis agricolæ frons a mane ad veſperam ſudore manet; quamvis mercator dies, noctelque ſuis invigilet rationariis, heu! inter varias haſce occupationes quantum amiſſi temporis invenitur! Illi poſt multos exantlatos labores meliores ne ſunt? Extolluntne cor ſuum ad Deum? cogitantne de æternitate? & offerunt Domino exiguos hoſce labores, ut illi placeant, ac ſibi meritis accenſeantur? *Idem.*

Vos ipſos hoc expertos teſtor, Auditores, quid vobis reliquum eſt earum voluptatum, quibus dies veſtros maxime florentes ſacrificaſtis? Quid vobis reſtat de illis honoribus, ac dignitatibus, quas tanto labore conquiſiviſtis? Eſto, hæc omnia votorum veſtrorum magnitudinem expleverint; ſed voluptas, quam inde percepiſtis, nonne evanuit, & ea, quam inde vos percepturos ſperatis, nonne evaneſcet? Decimus quintus, aut vigeſimus jam labitur annus, ex quo hac frueris voluptate, ſed nunquid ideo præſtas illis, qui nudius tertius eadem frui cœperunt? Omnia illi, æque ac tibi præterierunt, quod præteriit, jam nihil eſt. Quid intereſſe putas inter eum honorem, qui re ipſa fuit, & eum, quo in ſomnis dumtaxat gaviſus es? Nonne æque uterque in nihilum evanuerunt? Realis videlicet ille honor, & honor hic imaginarius. *Idem.*

Scelus licet in tempore præteritum in conſcientia ſubſiſtit.

Tempus illud non eſt amplius, ſed fuit, voluptas illa fuit, non eſt amplius, ac ſcelus manet, æternumque manebit: *Facere in tempore fuit, ſed feciſſe in æternum manet*, S. Bernardus inquit. En quæ ſit noſtræ infelicitatis cauſa. Iniquitates noſtræ tranſierunt a manibus noſtris, ſed a mente noſtra non tranſierunt: *Tranſierunt a manu, ſed non a mente.* Malum committere præterit, ſed commiſiſſe illud non præterit unquam. Fratrem occidere voluptas eſt, quam Cain ultioni ſuæ non negavit; plurimi ex eo tempore effluxerunt anni, ſed patrata